

Studia Biblica Slovaca

Ročník 17

2025

Číslo 2

Offprint

Studia Biblica Slovaca je recenzovaný vedecký časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník XVII (2025), číslo 2

Vydáva Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510.

Redakčná rada/Editorial board:

František ÁBEL (Bratislava, SK)	Róbert LAPKO (Košice, SK)
Georg BRAULIK, OSB (Wien, AT)	Adam MACKERLE (České Budějovice, CZ)
Jaroslav BROŽ (Praha, CZ)	Libor MAREK (Detroit, US)
Núria CALDUCH-BENAGES (Roma, IT)	Helena PANCZOVÁ (Bratislava, SK)
Jeremy CORLEY (Dublin, IE)	Július PAVELČÍK (České Budějovice, CZ)
Peter DUBOVSKÝ, SJ (Roma, IT)	Jaroslav RINDOŠ, SJ (Bratislava, SK)
Pavol FARKAŠ (Nitra, SK)	Milan SOVA (Bratislava, SK)
Juraj FENÍK (Košice, SK)	Jozef TIŇO (Bratislava, SK)
Leslie HOPPE, OFM (Chicago, US)	Emanuel TOV (Jerusalem, IL)
Peter JUHÁS (Münster, DE)	Miroslav VARŠO (Košice, SK)
Branislav KLUŠKA (Ružomberok, SK)	Ian YOUNG (Sydney, AU)

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Nitra, SK)
Zástupca šéfredaktora: Jozef JANČOVIČ (Bratislava, SK)
Výkonná redaktorka: Martina KORYTIAKOVÁ (Nitra, SK)

Za recenzovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Obálka: Karol Hájiček

Na príprave spolupracovali: Dionisio Candido, Lionel Goh, OFM, Zuzana Očkajáková a sr. Fides Iveta Stenková, CJ.

Príspevky v slovenčine, češtine a angličtine (od zahraničných autorov) alebo knihy na recenziu prosíme poslať na adresu redakcie: *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), redakcia@biblica.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe, podľa možnosti v textovom editore Microsoft Word. Preferované fonty písma pre hebrejčinu a gréčtinu sú SBL Hebrew and SBL Greek. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený abstraktom a jeho anglickou verzou, anglickým názvom príspevku, max. piatimi kľúčovými slovami v slovenčine/češtine a angličtine, zoznamom bibliografie a kontaktom na autora príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov. Spresňujúce podmienky pre prispievateľov sú dostupné na www.biblica.sk.

Časopis je registrovaný a abstrahovaný v Atla Religion Database, EBSCO, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877, *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591 a SCOPUS.

S povolením Arcibiskupského úradu v Bratislave zo dňa 3. júna 2014
Prot. N. 2229/2014

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia, 12/2025

Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 9 €

ISSN 1338-0141

e-ISSN 2644-4879

EV 3744/09

Skutky 11,27-30

Synchronní výklad

Július Pavelčík

Úvod

Podle slov vzkříšeného Ježíše se svědectví o něm mělo postupně šířit z Jeruzaléma, přes Judsko, Samařsko „až na konec země“ (Sk 1,8). Prvním městem za hranicemi Samařska, o jehož počáteční evangelizaci se Skutky rozepisují, je Antiochie (11,19-26), třetí největší město Římské říše¹. Ze života místní církve nám podávají zprávu pouze o jedné události: o provedení a doručení finanční sbírky křesťanům v Judsku, kterou antiochijští učedníci reagovali na prorockou předpověď hladomoru (11,27-30). Tento text svým obsahem vyvolává různé otázky, např. ohledně samotné historicity popisované události, o historické plauzibilitě zde zmiňovaného hladomoru za císaře Klaudia, o možném zahrnutí zde zmiňované Pavlovy návštěvy Jeruzaléma do širší jak relativní, tak i absolutní chronologie jeho života a působení, jak je lze rekonstruovat z jeho listů (zvláště Gal) atd. Jsou to nesporně důležité otázky zasluhující si samostatného hlubšího pojednání, jimž však s ohledem na stanovený cíl a metodologii zde nelze věnovat pozornost. Tento článek se totiž věnuje pouze synchronní interpretaci uvedené epizody, což z hlediska metodologického znamená, že si všímá jejich užších i širších souvislostí v rámci Skutků apoštolů na různých úrovních, především však terminologické, narativně-logické, personální a teologické. Jeho cílem je tedy objasnit poselství, význam a postavení této perikopy v literárně-narativním a teologickém kontextu tohoto novozákonního spisu.

¹ Srov. MARKSCHIES, *Mezi dvěma světy*, 17.

1 Text a překlad

²⁷ Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατήλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων προφήται εἰς Ἀντιόχειαν. ²⁸ ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ἄγαβος ἐσήμανεν διὰ τοῦ πνεύματος λιμὸν μεγάλην μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἣτις ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου. ²⁹ τῶν δὲ μαθητῶν, καθὼς εὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς. ³⁰ ὁ καὶ ἐποίησαν ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους διὰ χειρὸς Βαρναβᾶ καὶ Σαύλου.²

²⁷ V těchto dnech sestoupili z Jeruzaléma proroci do Antiochie. ²⁸ Jeden z nich, jménem Agabos, vstal a skrze Ducha ohlásil, že bude velký hlad po celé (obydlené) zemi, který nastal za ³ Klaudia. ²⁹ Každý z učedníků rozhodl⁴ poslat něco podle toho, jak se komu dařilo k pomoci bratřím, kteří bydleli v Judsku; ³⁰ což také učinili, tím že to poslali starším prostřednictvím Barnabáše a Saula.

2 Vymezení textové jednotky a kontextové souvislosti

Verše 11,27-30 lze vcelku dobře odlišit jako samostatnou textovou jednotku k výkladu. Ačkoli je s předchozí perikopou 11,19-26 spojena jednotou místa popisovaného děje, totiž Antiochií, hlavním městem římské provincie Sýrie, úvodní slova ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις indikují časové uvedení nové situace. Časovým způsobem je pak podobně odsazen i začátek 12. kapitoly (κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν), kde navíc zmínka o králi Herodovi sice nepřímou, ale jasně přemísťuje následující děj do Jeruzaléma.

Oddíl 11,19-26 referuje o založení společenství v Antiochii; přitom kromě zmínky o misijní činnosti helénistů představuje především Barnabáše a Saula

² Řecký text NZ je převzatý z NESTLE – ALAND, *Novum Testamentum Graece*; překlady novozákonních textů v článku jsou vlastní.

³ Předložka ἐπί s genitivem označuje dobu vlády dané osoby. Srov. SCHNEIDER, *Apostelgeschichte*, 95, pozn. 20; HAUBECK – SIEBENTHAL, *Schlüssel*, 678; SIEBENTHAL, *Grammatik* §184j.

⁴ Sloveso ὥρισαν zde v plurálu lze interpretovat jako *constructio ad sensum* k frázi τῶν δὲ μαθητῶν (...) ἕκαστος, ke které je zájmeno αὐτῶν pleonasmem. Srov. HAUBECK – SIEBENTHAL, *Schlüssel*, 678; ZERWICK – GROSVENOR, *Analysis*, 388.

jako učitele v Antiochii (11,26b). S touto pasáží je vyprávění v 11,27-30 explicitně propojeno hned na několika úrovních: geografickými údaji (Antiochie: 11,19.20.22.26[2×].27; Jeruzalém: 11,22.27); „učedníky“ (11,26.29), postavami Barnabáše a Saula (11,22.25.30), ale i časově, protože údaj „v těchto dnech“ (11,27) se z hlediska narativně-obsahového vztahuje k jejich celoročnímu (11,26) učitelskému působení v antiochijské církvi⁵. V celém relativně krátkém úseku 11,19-30 autor Skutků v souvislosti s nově se formujícím společenstvím v Antiochii referuje o „velmi různých věcech“⁶.

V Sk 12,25 se nachází informace potvrzující doručení finanční pomoci jeruzalémským křesťanům, čímž byli pověřeni Barnabáš a Saul. Z hlediska vypravěčského není náhoda, že tato zpráva o úspěšném provedení úkolu nestojí v bezprostřední blízkosti pověření (11,30), ale bezprostředně před vysláním Barnabáše a Saula k misijní činnosti (13,1-3). Poznámka o růstu Božího slova v 12,24⁷, která této zprávě předchází, uzavírá popis událostí v Jeruzalémě a vytváří přechod k následujícímu vyprávění, které se ještě silněji vztahuje k ohlašování Slova a v jehož centru teď stojí Barnabáš a Saul. Úspěšným realizováním pověření v oblasti materiální pomoci (12,25) oba podle líčení Skutků prokázali svou způsobilost a vhodnost pro další misijní působení⁸, což je potvrzeno samotným Duchem Svatým (13,2b). Tím, že verše 11,27-30 a 12,25 patří obsahově k sobě, vytvářejí tzv. sendvičovou strukturu, v jejímž středu se nacházejí dvě vyprávění: o Petrově uvěznění Herodem a jeho podivuhodném vysvobození (12,1-19)⁹ a o Herodově smrti (12,20-23). Z narativně-logického pohledu je smyslem tohoto sendvičového uspořádání „dát smysl času, který uplynul mezi začátkem cesty (11,30) a jejím dokončením (12,25)“¹⁰.

Z širšího narativně-logického aspektu má celý oddíl 11,19–12,25 funkci přechodu mezi teologicko-epifanickým ospravedlněním přijímání pohanů do

⁵ Srov. ZMIJEWSKI, *Apostelgeschichte*, 447.

⁶ HENGEL – SCHWEMER, *Paul*, 231.

⁷ Více k tomuto tématu viz PAVELČÍK, *Kniha*, 224-226.

⁸ Předtím, než byli vysláni (13,4a: ἐκπεμφθέντες) k misijní činnosti, byli poslání (11,30: ἀποστειλάντες; srov. 11,29: πέμψαι) k provedení úkolu v prakticko-materiální oblasti.

⁹ Také toto vyprávění má jistou sendvičovou strukturu: začíná a končí tím, co dělá nebo nařizuje Herodes (12,1-4 a 12,19), uprostřed se nachází vyprávění soustředěné kolem Petra (12,5-18).

¹⁰ TALBERT, *Reading*, 102, kde k tomu dodává: “Recognition of the use of this technique in 11:27–12:25 allows one to see that the dominant thrust of the unit is to be found in 11:19-30 and 12:25.”

církve v předchozím vyprávění (10,1–11,18) a jím otevřené misijní činností začínající v 13,1¹¹. Z pohledu dominantních osob vyprávění lze vysledovat jistou zajímavou linií až k 7,58, kde se poprvé objevuje postava Saula, která se v dalším vyprávění střídá nebo prolíná¹² s různými už předtím zmíněnými konkrétními členy jeruzalémské církve: Petr a Jan (srov. kap. 3–5; 8,14–25), Filip (8,5–13.26–40; srov. 6,5), z nichž nakonec v sekci 9,32–12,23 dominuje postava apoštola Petra. Jeho „dominanci“ přerušuje znovuuvedení Barnabáše a Saula na scénu v 11,19–30, kteří pak budou misijními vyslanci antiochijské církve v 13–15¹³. Nelze také opomenout působení Ducha Svatého, který podle Skutků dějiny církve neustále různými způsoby provází a usměřňuje a ke kterému se neustále vztahují (srov. 2,1–4; 8,29.39; 10,19.44–48; 11,12.28; 13,2 atd.)¹⁴. Pod jeho vedením také Agabos vyslovuje proroctví o hladomoru.

3 Jeruzalémští proroci v Antiochii (11,27)

Slovy „v těchto dnech“ *ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις*, která se doslovně v tomto pořadí nacházejí v Novém zákoně už jenom v Lk 23,7¹⁵, je uveden nový oddíl vyprávění¹⁶, zde však se zachováním stejných lokalit (Antiochie a Jeruzalém) a s některými stejnými protagonisty (Barnabáš a Saul). Uvedená vágní¹⁷ časová fráze tak bezprostředně propojuje úryvek ve vv. 27–30 s předchozím celoročním (*ἐνιαυτὸν ὄλον*) působením Barnabáše a Saula v Antiochii (11,26)¹⁸ a naznačuje,

¹¹ Srov. ALLEN, *Acts*, 104. TALBERT, *Reading*, 102: “Acts 11:19–30 and 12:25 constitute a narrative cast in the pattern of the extension of the gospel to non-Jews.”

¹² Se Štěpánem v 7,58–59 a 8,1–3; s Barnabášem v 9,26–30.

¹³ Srov. KEENER, *Acts*, 310.

¹⁴ Srov. STRECKER, *Jerusalemreise*, 70–71.

¹⁵ V pořadí *ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις* se nachází opět pouze v lukášovských spisech (Lk 1,39; 6,12; 24,18; Sk 1,15; 6,1).

¹⁶ Srov. HAUBECK – SIEBENTHAL, *Schlüssel*, 677. PERVO, *Acts*, 296: „it marks a narrative shift.“

¹⁷ Viz ROSSÉ, *Atti*, 455; BARRETT, *Commentary*, 561.

¹⁸ RIUS-CAMPS, *De Jerusalén*, 304: „Aquí se subraya no la temporalidad como tal («días») sino la sincronía («estos») de ambas secuencias.“

že jeruzalemsí proroci přišli do Antiochie v tomto zmíněném roce, snad na jeho konci¹⁹, nebo brzy po něm²⁰.

Termín *προφήτης* se ve Skutcích nachází v různých tvarech celkem 30krát, což svědčí o jeho masivním použití v různých významech a kontextech. V jednotném čísle odkazuje buď na některého ze starozákonních proroků, resp. ho cituje (2,16.30; 7,48; 8,28.30.34; 13,20; 28,25), na křesťanského proroka Agaba (21,10) nebo na Ježíše Krista předpověděného Mojžíšem, resp. Starým zákonem (3,22.23; 7,37²¹). V množném čísle odkazuje zdaleka nejvíc na starozákonní proroky (3,18.21.24.25; 7,42.52; 10,43; 13,15.27.40; 15,15; 24,14; 26,22.27; 28,23) a pouze třikrát na proroky v křesťanských společenstvích (11,27; 13,1; 15,32). V 13,1 je vyjmenováno pět „proroků a učitelů“, z nichž jsou po bohoslužbě a půstu Duchem Svatým vyčlenění Barnabáš a Saul k misijní činnosti, k níž jsou povoláni (13,2). Skutky zde nerozlišují, kdo je prorok a kdo učitel, všichni vyjmenovaní jsou obojími²². V 15,32 jsou pozoruhodně emfatickým způsobem (*καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες*) jako proroci označeni Juda Barsabáš a Silas, jejichž činnost je charakterizována jako povzbuzování a posilování bratří mnohými slovy. Můžeme říct, že autor termín *προφήτης* vyhrazuje pro „vybraný počet «předních mužů» (srov. 15,22), kteří mají značný vliv v křesťanské komunitě“²³.

V této souvislosti nelze opomenout sloveso *προφητεύω*, které se ve Sk objevuje pouze čtyřikrát (2,17.18; 19,6; 21,9) vždy použité o křesťanských věřících (mužích i ženách)²⁴. Toto sloveso, jak už naznačuje jeho použití v 2,17-18, ve Sk není spojeno s žádným specifickým posláním vybraných jedinců nebo skupin. Bezprostředně po křtu a přijetí Ducha Svatého dvanáct efezských učedníků mluví jazyky a prorokuje (19,6). Prorockou činností, bez jakéhokoli jejího dalšího upřesnění, jsou charakterizovány také čtyři panny, dcery evangelisty Filipa (21,9). Dva jeho výskyty v Joelově proroctví (3,1-5 LXX) citovaném ve Sk 2,17-21, tedy v úvodní části celého spisu, ukazují, že všichni

¹⁹ Srov. ROLOFF, *Apostelgeschichte*, 183; ZAHN, *Apostelgeschichte*, 376.

²⁰ Srov. BRUCE, *Acts*, 275; BARRETT, *Commentary*, 561; ZMIJEWSKI, *Apostelgeschichte*, 450.

²¹ PEISKER – BROWN, *Prophet*, 86: “Acts 7:37 sees Jesus as a prophet in terms of the prophecy of a successor to Moses in Deut 18:15,18.” Podobně SCHNIDER, *προφήτης*, 446.

²² Později jsou oba misionáři označeni také jako „apostolové“ (14,4.14).

²³ ELLIS, *Role*, 55-56.

²⁴ Viz PEISKER – BROWN, *Prophet*, 87.

věřící bez rozdílu jsou obdařeni darem Ducha, prorockou inspirací²⁵, a vcelku výmluvně tak také naznačují, že prorocký fenomén nějakým způsobem prostupuje celou církví²⁶, což potvrzují další vyprávění o životě církve ve Skutcích. V tomto širším smyslu se prorocká činnost v křesťanském prostředí projevuje různými způsoby, např. vykládáním Písma (např. 2,14-36; 3,17-26; 7,2-53; 8,30-35; 13,16-41; 17,2-3; 28,23)²⁷, povzbuzováním, resp. utěšováním (2,40; 11,23; 15,32; 16,40; 20,1-2)²⁸, poučováním, konkrétními *ad hoc* úkoly, ale i předpovídáním budoucnosti, jak dosvědčuje činnost proroka Agaba v 11,28 a 21,10-11²⁹.

Na základě masivního odkazování na starozákonní proroky lze usuzovat, že Skutky vnímají některé funkce křesťanských proroků, jako jakousi jejich připomínku. Jejich postavení a úkoly jsou tak jistým způsobem přeneseny do křesťanského prostředí³⁰. Jedná se např. o předpovídání budoucích událostí (11,28; 20,23.25; 27,22), vyhlášení Božího trestu, resp. odsouzení (13,11; 28,25-28) nebo symbolické úkony (21,11)³¹, neboli souhrnně řečeno „všechna Duchem působená napomenutí a pokyny na cestě k spáse“³².

Lze konstatovat, že Skutky nevymezují jasně funkci, příp. povinnosti nebo úkoly křesťanských „proroků“³³, jejich činnost – realizovaná individuálně nebo ve skupinách, ve společenstvích nebo na cestách – má různé podoby, prolíná se

²⁵ Srov. PEISKER – BROWN, *Prophet*, 86.

²⁶ Srov. ROSSÉ, *Atti*, 455, pozn. 112; SCHNIDER, *προφήτης*, 448.

²⁷ Viz PEISKER – BROWN, *Prophet*, 87. K výkladu Písma jako prorocké aktivitě viz ELLIS, *Role*, 58-62.

²⁸ Propojení mezi prorockým a *paraklésis* se zvláště věnuje ELLIS, *Role*, 56-58.

²⁹ K celému srov. také SCHNIDER, *προφήτης*, 442; ZMIJEWSKI, *Apostelgeschichte*, 751; MARSHALL, *Acts*, 203.

³⁰ JERVELL, *Apostelgeschichte*, s. 327: „Selbstverständlich gibt es in der Gemeinde Propheten, denn die Gemeinde ist ja das erneuerte Israel, vgl. Lk 11,49; Apg 13,1; 15,32. Die Propheten in der Gemeinde werden auch «Propheten» genannt, tragen also dieselbe Bezeichnung wie die Schriftpropheten. Für Lukas ist klar, dass es in den Gemeinden eine Gruppe von Propheten gibt, so wie in Israel früher, 1 Sam 10,5-11; 1 Kön 18,4.“

³¹ Údaje jsou převzaty z ELLIS, *Role*, 56.

³² KÜRZINGER, *Apostelgeschichte*, 308. K shodám a rozdíům se starozákonním prorockým viz FRIEDRICH, *προφήτης*, 850.

³³ Viz HENGEL – SCHWEMER, *Paul*, 235; ELLIS, *Role*, 63.

s dalšími funkcemi a úřady, jak modelově ukazují Pavel a Barnabáš, kteří jsou zároveň proroky, učiteli i apoštoly³⁴.

Nutno zmínit, že samotná prorocká činnost je pouze jedním z projevů přítomnosti Ducha Svatého v křesťanské komunitě. Všichni jsou naplněni Duchem (srov. 2,4 a 4,31)³⁵, jehož jiné působení, příp. i podobné působení samotného Pána, je ve Skutcích opakovaně doloženo. Například Štěpán je „plný Ducha a moudrosti“ (6,5), jako „plný milosti a moci“ koná podivuhodné činy (6,8), „plný Ducha Svatého“ vidí otevřená nebesa, Boží slávu a Ježíše, Syna člověka, stát po Boží pravici (7,55-56); Filip jedná z pověření „Pánova anděla“ (8,26) a je „Pánovým Duchem“ uchvácen a přenesen na jiné evangelizační místo (8,39-40). Ananiáš (9,10-16) přijímá ve vidění od Pána pokyny ohledně Saula. Apoštol Petr se také v některých momentech projevuje jako prorok: „naplněný Duchem Svatým“ (4,8a) židovským autoritám zvěstuje Ježíše Krista a jeho moc (4,8b-12); je adresátem vidění a jeho Boží interpretace (10,9-16), v návaznosti na to dostává od Ducha konkrétní rozkazy (10,19-20), projevuje se jako znalec lidských postranních úmyslů Ananiáše a Safiry a Šimona a promlouvá k nim prorockým způsobem (5,3-4.9; 8,20-23). Pavlovi se po jeho obrácení zjevuje v Jeruzalémě Pán a vybízí ho k útěku z města (22,17-21), opakovaně ho ve vidění povzbuzuje (18,9-10; 27,23-24), ve Sk 16,9-10a se mu zjevuje „nějaký makedonský muž“, což Pavel sám vnímá jako Boží povolání k evangelizaci Makedonie (v. 10b)³⁶.

V 11,27-28 autor nepopisuje činnost celé skupiny proroků, kteří sestoupili z Jeruzaléma do Antiochie ani neuvádí důvod jejich příchodu³⁷. Sloveso *κατέρχονται* se v Novém zákoně kromě Jak 3,15 nachází pouze v lukášovských spisech, přičemž pouze dvakrát v Lk (4,31; 9,37) a 13krát v Sk (8,5; 9,32; 11,27; 12,19; 13,4; 15,1.30; 18,5.22; 19,1; 21,3.10; 27,5). Pokud některá z křesťanských

³⁴ HENGEL – SCHWEMER, *Paul*, 237: “in other words they combine in one person those three charismatic offices which Paul lists separately.”

³⁵ Srov. FRIEDRICH, *προφήτης*, 850.

³⁶ K Barnabášovi viz níže. K celému odstavci srov. HENGEL – SCHWEMER, *Paul*, 234; ELLIS, *Role*, 55-56.

³⁷ Např. BARRETT, *Commentary*, 561-562 uvažuje o tom, že jeruzalémští proroci, kteří původně předpověděli bezprostředně hrozící hladomor v Jeruzalémě nebo v Judsku, přišli do Antiochie žádat o pomoc. WIKENHAUSER, *Apostelgeschichte*, 135 jejich návštěvu zdůvodňuje jako projev bratrské sounáležitosti obou obcí. ZAHN, *Apostelgeschichte*, 376 tvrdí, že návštěva Antiochie byla motivovaná snahou na vlastní oči „se přesvědčit o překvapivém obratu v dějinách misie“.

osobností „sestupuje“ z Jeruzaléma, resp. z Judska, tak obvykle s nějakým posláním nebo úkolem³⁸: Filip sestoupil do samařského města hlásat Krista (8,5); někteří z židokřesťanských věřících z Judska sestoupili do Antiochie, kde učili nutnost obřízky pro spásu (15,1); Pavel, Barnabáš, Juda Barsabáš a Silas sestoupili do Antiochie, kde věřícím odevzdali list od apoštolů a starších z Jeruzaléma obsahující řešení nastalého problému s obřízkou (15,30; srov. 15,22-35); prorok Agabos sestoupil z Judska a vyslovil proroctví o Pavlově osudu, který ho čeká v Jeruzalémě (21,10-11). Na základě uvedeného lze předpokládat, že také proroci v 11,27 přišli do Antiochie s nějakým úkolem nebo posláním, které však autor Skutků specifikuje pouze v případě jednoho z nich, Agaba (11,28).

Zvláštním faktem však zůstává, že až zde se poprvé od Petrovy citace Joela ve Sk 2, aplikující eschatologický dar proroctví na všechny křesťany, objevují explicitně na scéně křesťanští „proroci“³⁹, a překvapující jsou také pouze další čtyři zmínky o nich ve Skutcích. Lze se tedy domnívat, že v době pisatele tohoto textu už proroci neměli takový vliv ve větších křesťanských obcích jako dříve. Zdá se také, že autor ke křesťanským prorokům zaujímá jistý zdrženlivý postoj. Nicméně si uvědomoval jejich význam a aktivitu, kterou spojoval hlavně s Judskem a Sýrií. V Pavlově misijní činnosti už pro něj proroci zjevně neměli klíčovou roli⁴⁰.

Proroky přišlé z Jeruzaléma pravděpodobně nelze považovat za „putující křesťanské proroky“⁴¹ naplňující „étos bezdomovectví“, tedy přesouvající se z jednoho společenství do druhého za účelem např. misijní nebo kazatelské činnosti a žijící „ze dne na den z milosrdenství těch, kteří je přijímali“⁴². Na dalších dvou místech (15,32; 21,10), kde čteme o křesťanských prorocích, kteří přišli z jednoho města do druhého⁴³, je jejich příchod spojen s konkrétním

³⁸ RIUS-CAMPS, *De Jerusalén*, 305: „A diferencia de *καταβαίνω*, no parece connotar «descenso de» (...) o «distanciamiento de» algo (...), sino más bien intencionalidad direccional y/o punto de partida.“

³⁹ Srov. MARGUERAT, *Acti*, 471.

⁴⁰ Viz HENGEL – SCHWEMER, *Paul*, 231.

⁴¹ Takto je interpretuje např. SCHNEIDER, *Apostelgeschichte*, 95. WEISER, *Apostelgeschichte*, 163; BARRETT, *Acts*, 177; TALBERT, *Reading*, 105. BOCK, *Acts*, 417.

⁴² RYŠKOVÁ, *Doba*, 362 a 363; celkovému popisu fenoménu raněkřesťanského *Wanderradikalismu* se věnuje na s. 362-367.

⁴³ Jinak nejsou křesťanští proroci nebo křesťanské prorokyně ve Skutcích v pohybu.

úkolem nebo poselstvím, po jehož splnění se vrací do společenství, které je vyslalo (srov. 15,33)⁴⁴. To spíš ukazuje na charismatické proroky, kteří jsou pevně spojeni s nějakou místní církví, v 11,27 konkrétně s jeruzalémskou⁴⁵, kterou nějakým (s výjimkou Agaba zde blíže nespecifikovaným) způsobem zastupují nebo reprezentují v jiných komunitách (zde v Antiochii).

4 Předpověď velkého hladomoru (11,28)

Agabos je postavou, na které, zdá se, má autor Skutků jistý zvláštní zájem, což oprávněně může vést k domněnce, že mohl mít nějaké zvláštní postavení mezi jeruzalémskými křesťanskými proroky. Uvedený zájem se projevuje v tom, že ho dvakrát nakrátko přivádí na scénu, jednou v Antiochii (11,28), podruhé v Cesarei (21,10-11). V obou případech Agabos, prorok z Jeruzaléma, resp. z Judska, explicitně představen svým jménem,⁴⁶ pod vlivem Ducha (11,28: *διὰ*

⁴⁴ Agabos na obou místech ve Sk přichází z Jeruzaléma nebo z Judska, takže velmi pravděpodobně zde sídlil. Pavel a Barnabáš jako „proroci“ jsou před svým „rozhodem“ spojeni s Antiochií (11,25-26; 13,1-3), do které se po první misijní cestě i po „zasedání“ v Jeruzalémě vrací a tam pobývají (14,26-28; 15,35). Pavel v průběhu svojí další misijní činnosti už pak není nikde dále ve Skutcích označován jako prorok, ačkoli z 13,9 víme, že byl „naplněný Duchem Svatým“, byl adresátem Božího zjevení (18,9; 27,23) a Bůh skrze něho konal neobyčejné mocné činy (19,11).

⁴⁵ Srov. HAENCHEN, *Apostelgeschichte*, 319. JOHNSON, *Acts*, 205: „These are portrayed as members of local churches who travel about and make predictions.“ GEORGE, *Les ministères*, 377 hovoří o „le rayonnement charismatique de l'église de Jérusalem“; s odkazem na něho také ROSSE, *Atti*, 455.

⁴⁶ Ohledně etymologie se lze setkat s různými interpretacemi. Na hebrejské pozadí odkazuje HENGEL – SCHWEMER, *Paul*, 240: “Behind the unusual name Ἰαβος there probably stands the Hebrew *ḥagab*, locust. In Ezra 2.45 *b^ene ḥ^agabah*, and in 2.46 *b^ene ḥagab* appear among the «members of the temple» who returned. Presumably this was one of the numerous surnames which often replaced the all too widespread proper names.” Naopak, za jméno řeckého původu ho považuje ZAHN, *Apostelgeschichte*, 376, pozn. 17: „Ἰαβος ist nur eine andere Aussprache und Schreibweise für Ἰαυος wie Αβγαρ neben Αὔγαρος (...). – Ἰαυος aber ist ein altgriechischer Name von dem Adj. ἰαυός (oft bei Homer: leuchtend, erlaucht), als Eigenname nach der Regel (...) als Eigenname Ἰαυος zu accentuieren, ebenso auch Ἰαυή Il. 18,42 ein der Nereiden in einer Interpolation v. 39-49.“ To ironicky komentuje HAENCHEN, *Apostelgeschichte*, 317, pozn. 4: „für einen jerusalemischen Propheten kein wahrscheinlicher Name!“

τοῦ πνεύματος⁴⁷; 21,10: τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον) koná jistou specifickou činnost, totiž předpovídání konkrétního neblahého budoucího stavu nebo jednání, a v obou případech se jeho slova fakticky následně potvrdí.

Jeho jednání v 11,28 začíná participiemi ἀναστάς, které se v Sk vyskytuje 17krát, přičemž čtyřikrát (1,15; 5,34; 13,16; 15,7) je uvedeno u významné postavy (Petr, Gamaliel, Agabos a Pavel), která „se postaví“, aby něco řekla (εἶπεν) shromážděnému lidu⁴⁸. V souvislosti s Agabem sice není uvedeno sloveso εἶπεν, ale sloveso σημαίνω je zde jasně spojeno s verbální formulací a evokuje situaci, kdy Agabos mluví v křesťanském shromáždění. Lze si také představit, že jeho předpovědění hladomoru bylo provázeno nějakým symbolickým⁴⁹ úkonem podobně jako v 21,11⁵⁰.

Pro jeho předpověď zde není použito sloveso προφητεύω, ale sémanticky neutrálnější sloveso σημαίνω, které může mít docela širokou paletu významů: „dávát znamení/signál“, „označovat“, „vyznačovat“, „ohlašovat“, „oznamovat“, „naznačovat“ apod.⁵¹. Ačkoli může být použito v náboženském kontextu, nemá samo o sobě specifický náboženský význam⁵². V 11,28 je však spojeno s prorockým působením Ducha a vztahuje se k jistě⁵³ bezprostředně hrozící budoucí události (μέλλειν ἔσεσθαι)⁵⁴. Proto má Agabovo oznámení vcelku jasně

⁴⁷ HAUBECK – SIEBENTHAL, *Schlüssel*, 677: „in der Kraft (...) des Heiligen Geistes, geleitet vom Heiligen Geist“; ZMIJEWSKI, *Apostelgeschichte*, 451: „durch den Geist“, d.h. in einer «prophetischen Inspiration»“; podobně SCHNEIDER, *Apostelgeschichte*, 95, pozn. 16.

⁴⁸ V ostatních případech lidé „vstávají“, aby někam šli nebo něco vykonali (5,17; 8,27; 9,11.18.39; 10,13.20.23; 11,7; 14,20; 22,10.16).

⁴⁹ KEENER, *Acts* 2, 1853: “The term also often implies the use of symbolism (...)”

⁵⁰ Opačného názoru je HAENCHEN, *Apostelgeschichte*, 317, pozn. 5. Více k symbolickému úkonu Agaba ve Sk 21,11 ve smyslu starozákonních symbolických prorockých úkonů viz PATSCH, *Prophetic*.

⁵¹ Srov. RENGSTORF, σημαίνω, 261; PANCZOVÁ, *Grécko-slovenský slovník*, 1102.

⁵² Srov. RENGSTORF, σημαίνω, 261-262. V Sk už je jenom v 25,27 ve významu „uvést obvinění“ (αἰτίας σημαίνει). Dále se v NZ nachází v Jan 12,33; 18,32; 21,19; Zj 1,1. K nim více viz RENGSTORF, σημαίνω, 263-264.

⁵³ BDAG, 556: „W. the fut. inf. μ. denotes certainty that an event will occur in the future μ. ἔσεσθαι (...) will certainly take place or be Ac 11:28; 24:15; 27:10 (...)“

⁵⁴ Takto ROSSÉ, *Atti*, 456, pozn. 117; SCHNEIDER, *Apostelgeschichte*, 95, pozn. 17; MARGUERAT, *Atti*, 471-472.

charakter prorocké předpovědi⁵⁵, jejíž pravdivost je v rámci samotné narace hned potvrzena (ἤτις ἐγένετο)⁵⁶.

Dobové prameny nepotvrzují konstatování o celosvětovém hladomoru za císaře Klaudia (41 – 54 po Kr.), proto snad výraz „po celé (obydlené) zemi“ by se mohl obecně a souhrnně vztahovat na v té době se vyskytující lokální hladomory, resp. nedostatky potravy v různých částech Římské říše⁵⁷. Lukáš sám ve svém evangeliu referuje o hladomorech různými způsoby. Ústy Ježíše připomíná „velký hlad na celé zemi“ (4,25: λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν) za Eliáše, který však byl omezen pouze na Izrael (ἐν τῷ Ἰσραὴλ); předpovídá eschatologicko-apokalyptické „hladomory na [různých] místech“ (21,11: κατὰ τόπους λιμοί). Explicitně o hladu mluví také v Lk 15,14 (ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὰ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην) a v Sk 7,11 (ἦλθεν δὲ λιμὸς ἐφ’ ὅλην τὴν Αἴγυπτον καὶ Χανάαν)⁵⁸. Fráze λιμὸς ἰσχυρὰ, sémanticky blízká spojení λιμὸς μεγάλη, v Lk 15,14 podle popisu označuje ve vyprávění podobenství takový nedostatek nebo nedostupnost potravin, že lidé (nej)nižších společenských vrstev byli nuceni požívat krmivo pro dobytek, aby nezemřeli hlady (15,16n)⁵⁹.

Termín οἰκουμένη⁶⁰ (rozumí se γῆ) znamená „(lidmi) obydlená (země)“ a původně byl v řečtině používán pro *geografické* odlišení obydlených nebo obyvatelných částí země od těch neobydlených nebo neobyvatelných. Teprve později sloužil pro označení (*kulturního*) světa Řeků v protikladu k („nekulturním“) územím obývaným barbary. V době římského impéria nabyl

⁵⁵ Srov. HAENCHEN, *Apostelgeschichte*, 317; SCHNEIDER, *Apostelgeschichte*, 95 pozn. 16; RENGSTORF, *σημαίνω*, 263.

⁵⁶ Srov. ZMIJEWSKI, *Apostelgeschichte*, 451. Lze zde tedy vyloučit význam „naznačovat“, o kterém se mluví v souvislosti s orákuly delfského Apollóna. Srov. HAENCHEN, *Apostelgeschichte*, 317, pozn. 5; CONZELMANN, *Acts*, 90; ROSSÉ, *Atti*, 456, pozn. 117. BARRETT, *Commentary*, 562-563: “The word is used of oracles. The famous saying of Heraclitus (93 (11): ὁ ἀναξ, οὗ τὸ μαντεῖόν ἐστι τὸ ἐν Δελφοῖς, οὔτε λέγει οὔτε κρύπτει ἀλλὰ σημαίνει) is not particularly apt since here there is no question of concealment or half-concealment.”

⁵⁷ Srov. WEISER, *Apostelgeschichte*, 163; KEENER, *Acts* 2, 1856.

⁵⁸ Srov. SCHNEIDER, *Apostelgeschichte*, 95, pozn. 17.

⁵⁹ Srov. ZAHN, *Apostelgeschichte*, 379.

⁶⁰ Vlastně ptc. prez. medpas. od slovesa οἰκέω „bydlet“.

politického významu a označoval svět, země nebo obyvatelstvo pod římskou nadvládou⁶¹.

V lukášovských spisech se nachází osm z celkem 15 výskytů tohoto slova v Novém zákoně (Lk 2,1; 4,5; 21,26; Sk 11,28; 17,6.31; 19,27; 24,5)⁶², přičemž můžeme rozlišit dvě jeho základní použití: buď – a to především – ve smyslu politicko-geografickém (Lk 2,1; 4,5; Sk 17,6; 19,27; 24,5), anebo apokalypticko-eschatologickém (Lk 21,26; Sk 17,31). Ve dvou posledních případech je termín *οικουμένη* explicitně součástí apokalypticko-eschatologického kontextu, totiž Ježíšovy eschatologické řeči, resp. Pavlovy výpovědi o posledním soudu.

Spojení *ὅλη ἡ οἰκουμένη* se v obou spisech nachází jenom ve Sk 11,28; pouze v Lk 2,1 se vyskytuje podobné spojení *πᾶσαν τὴν οἰκουμένην* v jasně politicko-geografickém smyslu *imperium Romanum*. Tato blízkost uvedených výrazů spolu s tím, že kontext Sk 11,28 nevykazuje žádné specifické apokalyptické rysy, ukazují na velmi pravděpodobné použití spojení *ὅλη ἡ οἰκουμένη* ve smyslu politicko-geografického prostoru Římské říše⁶³. „Je dostatečně zřejmé, že referenčním rámcem Lukášových dějin je Římská říše, jak ukazuje odkaz na Klaudia a další římské vládcy, stejně jako závěr v Římě, a politický smysl slova *οἰκουμένη* odpovídá tomuto přístupu. Lukáš tedy hovoří o hladomoru, který postihl římský svět.“⁶⁴ V kontextu Skutků tak lze téměř s jistotou vyloučit vztahování spojení *ὅλη ἡ οἰκουμένη* pouze na Judsko⁶⁵, a to i v případě, že by se původně jednalo o lokální hladomor na území Judska⁶⁶.

Na druhé straně však nemůžeme nevzít v potaz skutečnost, že formulace *ἡ οἰκουμένη ὅλη* se v LXX nachází pouze v prorockých knihách: Iz 10,14.23; 13,5.9.11; 14,17.26; 37,18; Dan 3,2; v podobě *ὅλη ἡ οἰκουμένη* jenom v Dan 3,45. Podobný vřezahrnující, ale jinak vyjádřený aspekt „obydlené země“ se vyskytuje

⁶¹ Srov. MICHEL, *οἰκουμένη*, 159; BALZ, *οἰκουμένη*, 1230-1231; FLENDER, Earth, 518. WITHERINGTON, *Acts*, 372.

⁶² MICHEL, *οἰκουμένη*, 160: „Lk liebt überhaupt den Ausdruck *οἰκουμένη*.“

⁶³ Proto někteří autoři argumentují pro a navrhují překlad „v/po celé (Římské) říši“. Tak např. WITHERINGTON, *Acts*, 372; JOHNSON, *Acts*, 205-206; MARSHALL, *Acts*, 203-204; ZAHN, *Apostelgeschichte*, 379; HAACKER, *Apostelgeschichte*, 203.

⁶⁴ Witherington, *Acts*, 372.

⁶⁵ Srov. STRECKER, *Jerusalemreise*, 73, pozn. 40; JERVELL, *Apostelgeschichte*, 327, pozn. 281.

⁶⁶ Srov. BARRETT, *Acts*, 177; BARRETT, *Commentary*, 563.

také pouze v těchto dvou prorockých spisech: Iz 23,17: *πάσαις ταῖς βασιλείαις τῆς οἰκουμένης*; 37,16: *πάσης βασιλείας τῆς οἰκουμένης*; Dan 2,38: *ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ*. Lze snad tedy předpokládat také inspiraci nebo určitou souvislost s tímto prorockým zakotvením spojení *ὅλη ἡ οἰκουμένη* v Sk 11,28, zvláště když hlad zde předpovídá jeden z „proroků“.

Hladomor po celé zemi lze považovat za součást apokalyptických představ provázejících konec světa, světových dějin.⁶⁷ V tomto smyslu by to však v 11,28 neodpovídalo kontextu, nikde dále v Sk se totiž nemluví o celosvětovém zničujícím hladu. Zde je představen pouze jako epizoda za vlády císaře Klaudia, která je pro autora Skutků už minulostí, a vztahuje ji pouze k Judsku⁶⁸. K žádnému apokalyptickému hladu nakonec nedošlo⁶⁹. Pak je také nutné dodat, že v 11. kapitole se právě skrze Antiochii začíná realizovat misijní působení církve mimo palestinské území. Otvírá se celosvětová fáze vydávání svědectví o zmrtvýchvstalém Ježíšovi, ke kterému své učedníky sám pověřil, *ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς* (1,8), což by důsledně apokalyptickou interpretaci Agabova proroctví jako znamení blízkého konce v kontextu Sk činilo nesmyslnou.

Protože z hlediska historického je hlad skutečně celosvětového rozměru v 1. st. po Kr. nedoložitelný, lze snad nakonec Lukášovu formulaci považovat za stylistickou, příp. prorockou hyperbolu⁷⁰, ve které se tak význam politicko-

⁶⁷ WEISER, *Apostelgeschichte*, 161.: „(...) daß Hungersnöte zum Inhalt apokalyptisch-
endzeitlicher Prophetie gehörten, geht aus Mk 13,8 und vielen Texten der Apokalyptik
hervor.“ Podobně WIKENHAUSER, *Apostelgeschichte*, 135, který zastává apokalyptický
výklad i pro aktuální kontext, když konstatuje, že Agabos ve svém proroctví zahlédl „ein
Vorspiel der «Wehen der Endzeit»“.

⁶⁸ PERVO, *Acts*, 296: “The obvious difficulty in this passage is that Agabus predicts
universal famine while the response appears to address a *local* famine in Palestine.”

⁶⁹ PERVO, *Acts*, 296: “A worldwide famine would be a disaster of apocalyptic
proportions.”

⁷⁰ Srov. FITZMYER, *Acts*, 481; TALBERT, *Reading*, 105; KEENER, *Acts*, 312-313.
BUTTICAZ, *L'identité*, 239 tuto možnost posouvá ještě dál: „Il ne s'agit pas d'une simple
exagération stylistique, mais d'une volonté délibérée d'ancrer le devenir de l'Eglise dans le
cours de l'histoire mondiale. Dit autrement, le peuple qui fait saillie à Antioche participe
désormais à la marche de l'histoire universelle.“

geografický může prolínat s významem apokalypticko⁷¹-eschatologickým⁷². Někteří badatelé⁷³ poukazují na to, že Agabova předpověď hladomoru byla *původně* míněna ve smyslu apokalypticko-eschatologickém právě z toho důvodu, že má být rozšířena celosvětově (ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην). Na současném místě ve Skutcích však nic nenasvědčuje tomu, že by ho jejich autor takto chápal. Pokud by snad toto proroctví pocházelo z raného období církve a jejího očekávání brzkého konce, tak ve Skutcích už je zcela (re)interpretováno historicky⁷⁴, i když samotná formulace si ponechává apokalyptický témb. Formulace v 11,28 v každém případě potvrzuje, že Agabovo proroctví se naplnilo⁷⁵, čímž také zakládá důvěru v pravdivost jeho pozdějšího proroctví zaznamenaného v 21,10-11⁷⁶.

⁷¹ Proti tomu např. STRECKER, *Jerusalemreise*, 72, pozn. 39: „Andererseits dürfte auch die Deutung auf ein apokalyptisches Geschehen ausgeschlossen sein, da die christliche Apokalyptik als zeichen der Endzeit zwar λιμοί (Mc 13,8; Mt 24,7; Lc 21,10), nicht aber eine Welthungersnot erwartete.“

⁷² ROSSÉ, *Atti*, 456: „L'espressione è troppo conforme alla maniera di scrivere di Luca (cf. Lc 2,1), come pure l'abitudine di inserire un fatto storico-salvifico nella storia profana («sotto Claudio»).“ BRUCE, *Book*, 229-230: “It may be that Agabus had in mind the famine conditions which would make their contribution to the expected woes of the end-time (cf. Mark 13:28). Such famine conditions, says Luke, were actually experienced in the principate of Claudius (A.D. 41 – 54).” To však zpochybňuje PERVO, *Acts*, 297: “The conviction that the author of Acts knew of local shortages during the reign of Claudius is particularly questionable, for the comment that the famine took place «under Claudius» suggests a considerable distance from his reign.”

⁷³ Srov. ZMIJEWSKI, *Apostelgeschichte*, 451; FRIEDRICH, *προφήτης*, 849, pozn. 425.

⁷⁴ FRIEDRICH, *προφήτης*, 849, pozn. 425: „Lk hat die endgeschichtliche Prophetie des Agabus enteschatologisiert und historisiert.“ ROSSÉ, *Atti*, 452, pozn. 100: „Luca potrebbe inoltre riferirsi a una profezia fatta da Agabo, originariamente in tono apocalittico (vedi l'espressione «su tutta la terra»), ma che egli storicizza con l'aggiunta «sotto Claudio». Il periodo precedente il regno di Claudio fu pieno di eventi che suscitarono infatti attese apocalittiche: l'imposizione, da parte di Caligola, della sua statua nel tempio di Gerusalemme, la notizia di un grave terremoto, la minaccia di carestia dopo l'annosabatico del 41 – 42.“

⁷⁵ Srov. MUSSNER, *Apostelgeschichte*, 71.

⁷⁶ Srov. TALBERT, *Reading*, 105-106.

5 Sbírka pro jeruzalémské společenství (11,29)

Ačkoli v 11,26 byli učedníci v Antiochii poprvé nazváni křesťany (Χριστιανοί), autor Skutků už kromě 26,28 dále toto označení pro věřící v Krista nepoužívá⁷⁷ a v 11,29 se vrací k jednomu ze svých oblíbených termínů pro ně, „učedníci“⁷⁸, kterým obvykle označuje členy příslušných místních církevních společenství⁷⁹.

Sloveso εὐπορέω v 11,29, stejně jako podstatné jméno εὐπορία v 9,25, je novozákonní *hapax legomenon*, jehož základní lexikální význam souvisí s obchodní činností ve smyslu „prosperovat, mít úspěch, dařit se, mít se dobře, mít prostředky, být zámožný apod.“⁸⁰ V Septuagintě označuje (ve tvaru média) disponování (finančními) prostředky, které jsou nutné pro řešení těžkostí vlastních (Lv 25,26.28.49), resp. někoho druhého (Mdr 10,10: εὐπόρησεν αὐτὸν ἐν μόχθοις)⁸¹. Uvedené významy lze pak aplikovat i ve frázi καθὼς εὐπορεῖτό τις ve Sk 11,29 ve smyslu „podle toho, jakými prostředky kdo disponoval“, „podle svých (finančních) možností“⁸². „Každý“ z antiochijských učedníků (ἕκαστος αὐτῶν) částkou přiměřenou svým možnostem přispěl k řešení tíživé situace bratří v Judsku. „Prorocství povzbudilo křesťany v Antiochii, aby poslali sbírku peněz, která by jejich bratrům v Judsku umožnila nakoupit potraviny proti nadcházející krizi.“⁸³

⁷⁷ Důvodem může být skutečnost, že toto označení pravděpodobně pocházelo „zvenčí“ křesťanské komunity a ukazuje, že byla vnímaná jako odlišená od židovského synagogálního společenství (srov. SCHNEIDER, Χριστιανός, 1146). To nakonec dokládají slova Agrippy Pavlovi ἐν ὀλίγῳ με πείθεις Χριστιανὸν ποιῆσαι (26,28). Poslední, třetí výskyt v NZ se v 1Petr 4,16. BUTTICAZ, *L'identité*, 241: „Bref, sous la plume de Luc, l'appellatif Χριστιανοί ne semble pas encore appartenir au registre identitaire de l'Eglise.“

⁷⁸ Ve Sk se nachází 28krát (6,1.2.7; 9,1.10.19.25.26[2×].38; 11,26.29; 13,52; 14,20.22.28; 15,10; 16,1; 18,23.27; 19,1.9.30; 20,1.30; 21,4.16[2×]), z toho jenom 4× v singuláru (9,10.26; 16,1; 21,16).

⁷⁹ Tak NEPPER-CHRISTENSEN, *μαθητής*, 921. Více k tomuto viz RENGSTORF, *μαθητής*, 462.

⁸⁰ SPICQ, *Lexique*, 645; MARGUERAT, *Atti*, 474, pozn. 27.

⁸¹ Srov. SPICQ, *Lexique*, 645; MURAOKA, *Lexicon*, 303.

⁸² PANCZOVA, *Grécko-slovenský slovník*, 564; HAUBECK – SIEBENTHAL, *Schlüssel*, 678; SPICQ, *Lexique*, 645; LOUW – NIDA, *Lexicon*, 561.

⁸³ MARSHALL, *Acts*, 204.

Ve v. 29 nelze neslyšet jistou ozvěnu situace v jeruzalemské církvi z 4,34b-35. Zde se však jedná uvnitř tohoto společenství o způsob přerozdělování (διεδίδετο) společného finančního „fondu“ spravovaného apoštoly (παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων), do něhož přispívají majitelé nemovitostí (κτῆτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν) finanční částkou z jejich prodeje (πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων). Kritériem tohoto rozdělování jsou individuální potřeby konkrétních lidí (καθότι ἄν τις χρεῖαν εἶχεν).

Oběma textům je společné téma dobrovolné⁸⁴ solidarity lidí movitých, resp. v dobré finanční situaci, s těmi nuznými. Autor Skutků neopomíná – pokaždé jiným způsobem – zdůraznit, že toto solidární jednání se týká *všech* těch, kteří disponují patřičnými prostředky⁸⁵. Je však nutno konstatovat, že v 4,34-35 má – jakožto zřeknutí se majetku pro chudé – radikálnější charakter než v 11,29, což zřejmě souviselo s vnímáním majetku členů jeruzalemské církve jako společného vlastnictví celého společenství (2,44; 4,32: ἅπαντα κοινά), které je určeno pro potřeby chudých (4,34: οὐδὲ ἐνδεής τις ἦν ἐν αὐτοῖς). Ačkoli „duch solidarity je analogický a angažuje každého člena“⁸⁶, charakter antiochijské sbírky pro jeruzalemské křesťany je vzhledem k jiným okolnostem pochopitelně odlišný od situace v mateřské církvi⁸⁷. Antiochijské křesťané nechtějí vstupovat do jinak dlouhodobějšího vnitřního způsobu řešení péče o nuzné spoluvěřící v Jeruzalémě, ale reagují na konkrétní aktuální prorocký podnět, který se týká všech věřících v Judsku (τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς).

Formulace v 11. kapitole snad spíše než na vlastníky nemovitostí ukazuje na prosperující (καθὼς εὐπορεῖτό τις)⁸⁸ křesťanské podnikatele profitující nejspíš

⁸⁴ Pro obě společenství platí podle PESCH, *Apostelgeschichte*, 357: „das Prinzip der Freiwilligkeit und der Eigenverantwortung“. Podobně ZMIJEWSKI, *Apostelgeschichte*, 452. To pro 11,29 podporuje i sémantická charakteristika slovesa ὀρίζω v DANKER, *Lexicon*, 255: “«establish a boundary or framework through deliberate decision» for an event, activity, or thing.”

⁸⁵ Srov. Sk 4,32: οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν ἔλεγεν ἴδιον εἶναι; 4,34: ὅσοι κτῆτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον; 11,29: ἕκαστος αὐτῶν.

⁸⁶ MARGUERAT, *Acti*, 474.

⁸⁷ MARGUERAT, *Acti*, 474: „le modalités sono cambiate, perché Luca sa che sono cambiati i tempi: la condivisione è meno radicale e somiglia di più a una carità esigente.“

⁸⁸ JOHNSON, *Acts*, 206: “The construction «just as (*kathōs*) each one could afford (*euporeito*)» echoes the principle for the distribution of possessions in Acts 4:35, «just as anyone had need.»”

z nějaké obchodní činnosti, kteří dobrovolně poskytují pomoc ze svého zisku⁸⁹. Formulace zde nápadně připomíná způsob, který k organizaci sbírky pro „svaté“ v Jeruzalémě doporučuje apoštol Pavel v 1 Kor 16,2⁹⁰: *κατὰ μίαν σαββάτου ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῶν τιθέτω θησαυρίζων ὅτι ἐὰν εὐδοῦται*⁹¹. Nelze proto zcela vyloučit, že právě tato konkrétní adresná podpora jeruzalémské církvi se stala vzorem pro další sbírky, které apoštol pro ni organizoval (srov. Sk 24,17; Řím 15,31; 1 Kor 16,1-3.15; 2 Kor 8-9)⁹².

Podstatné jméno *διακονία* se ve Skutcích nachází osmkrát (1,17,25; 6,1,4; 11,29; 12,25; 20,24; 21,19) a sloveso *διακονέω* dvakrát (6,2; 19,22)⁹³. Tato slova jsou v tomto novozákonním spisu použita ve dvou základních významech⁹⁴: (1) jako označení pro apoštolskou službu (1,17,25), blíže podstatně charakterizovanou službou slova, hlásáním evangelia, resp. vydáváním svědectví o něm (6,4; 20,24; 21,19), jejíž nezbytnou součástí jsou i další „sloužící“ pomocníci (19,22); (2) jako označení každodenní péče o nuzné v jeruzalémském společenství (6,1.2⁹⁵), jejímž pozdějším analogickým projevem je pomoc v podobě finanční sbírky pro jeruzalémskou církev (11,29; 12,25)⁹⁶.

Co se týče konkrétního významu termínu *διακονία* ve Sk 11,29, komentátoři argumentují ve prospěch významů jako například služba,⁹⁷ pomoc, příp. podpora,⁹⁸ nebo sbírka⁹⁹. Každý z nich vyjadřuje jistý specifický aspekt

⁸⁹ Srov. BARRETT, *Commentary*, 565; BOCK, *Acts*, 418; JERVELL, *Apostelgeschichte*, 328; PERVO, *Acts*, 297.

⁹⁰ Srov. BRUCE, *Acts*, 277.

⁹¹ Srov. HENGEL – SCHWEMER, *Paul*, 241-242.

⁹² Srov. ZMIJEWSKI, *Apostelgeschichte*, 452; BARRETT, *Commentary*, 565.

⁹³ Podstatné jméno *διάκονος* se ve Sk nevyskytuje vůbec. Podrobněji a souhrnně k oběma termínům viz BEYER, *διακονέω*, 83-88; HESS, *Serve*, 546.

⁹⁴ Srov. ROSSÉ, *Atti*, 456.

⁹⁵ BDAG, 204: “Ac 6:2 poses a special problem: *care for, take care of* w. dat. of thing *τραπέζαις* *look after tables* can be understood of serving food at tables (...), but it is improbable that some widows would be deprived of food at a communal meal. The term *διακονία* vs. 1 more probably refers to administrative responsibility (...), one of whose aspects is concern for widows without specifying the kind of assistance that is allotted.”

⁹⁶ Srov. HESS, *Serve*, 547; WEISER, *διακονέω*, 730-731.

⁹⁷ Např. BARRETT, *Commentary*, 565; DUPONT, *La mission*, 241.

⁹⁸ Např. SCHNEIDER, *Apostelgeschichte*, 96; ROLOFF, *Apostelgeschichte*, 184; FITZMYER, *Acts*, 482; JOHNSON, *Acts*, 206.

⁹⁹ Např. JERVELL, *Apostelgeschichte*, 328.

termínu *διακονία* výstižný pro daný kontext. Zde, podobně jako na jiných místech v Novém zákoně, má také „specifický význam vzájemné služby křesťanů“¹⁰⁰, kteří jsou v ní osobně zainteresovaní¹⁰¹. Zároveň však zcela jasně směřuje k podpoře mateřského společenství v Jeruzalémě v situaci jeho hmotné nouze, přičemž se tato pomoc konkrétně realizuje jako finanční sbírka. Jak lze vidět, uvedené významy se v 11,29 navzájem prolínají, a proto v případě jakékoli preference z těchto překladových ekvivalentů je zcela namístě upozornit i na další možnosti.

Podstatné jméno *διακονία* není gramatickým předmětem žádného ze sloves použitých ve druhé polovině verše 29. Patří k předložce *εἰς*, která zde ukazuje spíš na účel, resp. cíl jednání než na jeho předmět. Otázka překladu fráze *εἰς διακονίαν* závisí na tom, zda (a) ji přiřadíme k slovesu *ᾠρισαν*, tedy *ᾠρισαν (...)* *εἰς διακονίαν*¹⁰², nebo (b) k slovesu *πέμψαι*. Pro variantu (b) *ᾠρισαν (...)* *πέμψαι εἰς διακονίαν*¹⁰³, „poslat (něco) jako podporu/pomoc“¹⁰⁴ lze (za všechny autory, kteří ji zde používají) uvést argument interpretující pod semitským vlivem předložku *εἰς* s akuzativem jako nahrazující přísudek v nominativu¹⁰⁵. Přísudkové použití předložky *εἰς* lze najít v Sk 5,36; 7,5.21; 8,20; 13,22.47¹⁰⁶. Jeden viditelný rozdíl v Sk v této souvislosti oproti 11,29 je v tom, že ve *všech* uvedených případech se přísudková fráze s *εἰς* nachází *důsledně* za tím slovesem, ke kterému se vztahuje. Protože ji v tomto postavení v 11,29 nenacházíme, nemusí být uvedený argument zcela přesvědčivý, čímž se otvírá prostor také pro účelovou interpretaci¹⁰⁷, ke které se zde přikláníme¹⁰⁸. Nutno však říct, že obě

¹⁰⁰ ROLOFF, *Die Apostelgeschichte*, 184.

¹⁰¹ Na osobní charakter slovesa *διακονέω*, který lze vztahovat také na substantivum *διακονία*, upozorňuje BEYER, *διακονέω*, 81.

¹⁰² Srov. BARRETT, *Commentary*, 565.

¹⁰³ Slovosled zde přehozený z důvodu názorné přehlednosti rozdílu.

¹⁰⁴ Viz HAUBECK – SIEBENTHAL, *Schlüssel*, 678; CULY – PARSONS, *Acts*, 228 a 229.

¹⁰⁵ Více k tomuto v biblické řečtině viz WALLACE, *Grammar*, 47-48; BLASS – DEBRUNNER – REHKOPF, *Grammatik* §145; MURAOKA, *Syntax*, § 59d a §61bb.

¹⁰⁶ Odkazy (kromě 11,29) převzaté z CULY – PARSONS, *Acts*, 68; zde uvádějí také verš 19,47, který však neexistuje a k výčtu míst dodávají „and probably 7:53“.

¹⁰⁷ K účelovému použití předložky *εἰς* srov. SIEBENTHAL, *Grammatik*, §184g (cc1); BLASS – DEBRUNNER – REHKOPF, *Grammatik*, §207,2.

¹⁰⁸ V obou případech je třeba k slovesu *πέμψω* doplnit nějaký předmět („poslat něco“), který v textu 11,29 není přítomný. BARRETT, *Commentary*, 565: “English (like Luke’s

interpretace z hlediska celkového obsahu výpovědi nejsou ve vzájemném protikladu, spíše akcentují různý aspekt projektu pomoci antiochijských křesťanů jeruzalemským souvěrcům. V případě (b) je tak spíše důraz na finanční obnos, který posílají, v případě (a) na účel, resp. cíl jejich jednání. Cílem onoho rozhodnutí (ᾠρισαν) antiochijských učedníků poslat (πέμψαι) něco bratřím v Judsku, je διακονία (služba, pomoc, finanční podpora). Tento záměr byl úspěšně realizován prostřednictvím Barnabáše a Saula, jak potvrzují verše 11,30 a 12,25.

Z celkem 44 výskytů v Novém zákoně se sloveso κατοικέω nachází ve Skutcích 20krát. Nejčastěji ve formě participia prézentu aktiva s určitým členem nebo s podstatným jménem označuje skupinu lidí obývajících nějaké město nebo území (κατοικεῖν τι) nebo v něm sídlící (κατοικεῖν ἐν τινι)¹⁰⁹. Přítomnost tohoto slova v 11,29 (τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς) je tak dokladem jeho obvyklého použití v Sk, přičemž slovo „bratři“ zde označuje křesťanské spoluvěřící žijící v Judsku. V návaznosti na v. 29 by se proto uvedení πρεσβυτέρους ve v. 30 mohlo vztahovat na křesťanské starší v různých judských městech. Verš 12,25 však explicitně referuje o splnění úkolu v Jeruzalémě¹¹⁰, což se zdá být pravděpodobnější jako primární místo určení sbírky¹¹¹.

Pomoc antiochijských křesťanů lze považovat za názornou variaci té κοινωνία, která byla charakteristickým rysem života jeruzalemského společenství (2,42; srov. 2,44-45; 4,32.34-35). Nyní se podle Skutků poprvé konkrétní finanční podpora spoluvěřících v případě nouze nerealizuje na vnitřní komunitní úrovni, ale na úrovni mezikomunitní. Jedná se jak o projev solidarity, tak i o projev jisté reciprocity, kdy mimopalestinská společenství materiálně podporují mateřské jeruzalemské společenství, čímž potvrzují svoji duchovní jednotu s ním¹¹². Tento druh mezikomunitní reciprocity výstižně

Greek) seems able to dispense with an object.” Případně lze za předmět považovat spojení καθὼς εὐπορεῖτό τις; srov. SCHNEIDER, *Apostelgeschichte*, 96, pozn. 31.

¹⁰⁹ Srov. BDAG, 473.

¹¹⁰ K problematice překladu fráze εἰς Ἱερουσαλήμ v 12,25 viz PAVELČÍK, *Kniha*, 211-217.

¹¹¹ Viz také ZAHN, *Apostelgeschichte*, 380.

¹¹² Viz také TALBERT, *Reading*, 106; JERVELL, *Apostelgeschichte*, 328. KEENER, *Acts* 2, 1859: “Diaspora Jews were already accustomed to send money to Jerusalem on other occasions (e.g., *Jos. Ant.* 16.171). The church in Antioch might not be large enough to help all Jerusalem, but they were obligated to sacrificially assist at least those considered their spiritual siblings.”

vyjadřuje Pavel v Řím 15,27: εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινωνήσαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσιν καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. V našem kontextu ji snad lze konkrétně vidět v tom, že antiochijské křesťané *posílají* (πέμψαι) finanční pomoc jeruzalemské církvi, která svůj zásadní zájem o ně projevila konkrétně *posláním* Barnabáše (11,22: ἐξαπέστειλαν Βαρναβᾶν), jehož úkolem bylo stabilizovat situaci v nově se formujícím společenství „velkého počtu“ (πολὺς ἀριθμὸς) obrácených věřících (srov. 11,21). Spolu se Saulem zde pak strávili jeden rok vyučováním (11,26).

V této souvislosti autora Skutků nezajímá ani konkrétní způsob, jakým sbírka byla konkrétně zorganizovaná¹¹³, ani jak dlouho¹¹⁴ její příprava trvala. Samotný popis událostí v 11,29-30 evokuje představu, že reakce učedníků v Antiochii byla celkem bezprostřední a rychlá,¹¹⁵ formulace textu však neumožňuje upřesnit tento časový údaj¹¹⁶.

6 Doručení sbírky (11,30)

Doručení sbírky, kterou¹¹⁷ antiochijská církev posílá (ἀποστείλαντες)¹¹⁸ věřícím v Judsku, byli pověřeni Barnabáš a Saul. Slovesa posílání jsou ve Skutcích použita v hojné míře. Podle toho, *kdo koho* posílá, přesněji, zda je

¹¹³ Nevíme například, komu konkrétně v Antiochii byl příspěvek přinášěn (srov. 4,35: ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων), kdo tedy byl osobně odpovědný za její nashromáždění.

¹¹⁴ K alespoň rámcovému časovému údaji ohledně přípravy sbírky u Pavla viz 2 Kor 8,10 a 9,2 (ἀπὸ πέρυσι). Srov. také 1 Kor 16,2 o pravidelném průběžném shromažďování finanční sbírky.

¹¹⁵ HAACKER, *Apostelgeschichte*, 205: „Der Erzählfluss legt nahe, dass der *Beschluss* der Gemeinde noch im Beisein der Jeruzalemer erfolgt.“

¹¹⁶ Srov. ROSSÉ, *Atti*, 456. BARRETT, *Commentary*, 566: “There may have been more coming and going than we are aware of – perhaps than Luke was aware of.”

¹¹⁷ Tuto sbírku je třeba chápat jako implicitní předmět slovesa ἀποστέλλω. Srov. HAUBECK – SIEBENTHAL, *Schlüssel*, 678.

¹¹⁸ Participium aoristu je zde interpretováno ve smyslu souběžné, resp. průvodní činnosti, snad ve smyslu „učinili, tím že poslali“; srov. ZERWICK – GROSVENOR, *Analysis*, 389; BARRETT, *Commentary*, 565; HAUBECK – SIEBENTHAL, *Schlüssel*, 678. Často má part. aor. tento význam, když se vztahuje k určitému slovesu ve tvaru ind. aor.; srov. BLASS – DEBRUNNER – REHKOPF, *Grammatik* §339,1; WALLACE, *Grammar*, 624.

subjekt, resp. objekt posláni lidský, nebo božský, lze výskyty slovesa ἀποστέλλω rozdělit do čtyř základních skupin: (1) Bůh posílá Ježíše Krista (3,20.26) nebo slovo jím ohlašované (10,36) nebo „prostředek spásy“ (28,28: σωτήριον); (2) Bůh, resp. Duch posílá člověka (7,34.35; 10,20); (3) Pán Ježíš posílá člověka (9,17; 26,17); (4) člověk nebo lidská instituce posílá člověka (5,21; 7,14; 8,14; 9,38; 10,8.17; 11,11.13.30; 13,15; 15,27.33; 16,35.36; 19,22). Podobné použití v Sk lze pozorovat i u odvozeného slovesa ἐξαποστέλλω: (1) Pán posílá anděla (12,11) a slovo spásy (13,26); (2) Pán Ježíš vysílá člověka (22,21); (3) člověk nebo lidská instituce posílá člověka (7,12; 9,30; 11,22; 17,14).

Sloveso πέμπω je v Sk použito pouze pro posílání lidí lidmi (10,5.32.33; 11,29; 15,22.25; 19,31; 20,17; 23,30; 25,25.27). V této souvislosti je tak v podstatě synonymem ἀποστέλλω v těch jeho výskytech, ve kterých se také týká posláni člověka člověkem, jak nakonec dokazují verše 11,29 a 11,30¹¹⁹.

Jak lze vidět z přehledu, v nějaké teologické souvislosti se používá téměř výhradně (výjimkou je ἐκπέμπω v 13,4) sloveso ἀποστέλλω (a jeho odvozenina ἐξαποστέλλω). Nutno však říct, že u něj zcela jednoznačně převažuje použití „lidské“, které je výlučné pro sloveso πέμπω (a jeho odvozeniny). S tímto použitím se také setkáváme u sloves πέμψαι a ἀποστείλαντες v 11,29 a 30. Jejich explicitnímu použití ve vzájemné bezprostřední blízkosti nelze upřít jistý emfatický¹²⁰ charakter, který má podtrhnout jasně aktivní angažovanost antiochijských „učedníků“ v pomoci jeruzalemským věřícím. Jak dokládá vysláni Barnabáše v 11,22 a 15. kapitola (15,2-3 a 15,22.25.27.33), slovesa posláni jsou přirozenou součástí širších vzájemných kontaktů a formální komunikace mezi církvemi v Jeruzalémě a Antiochii.

Zřejmě není náhoda, že ve Skutcích je konec této jejich vzájemné komunikace nějakým způsobem spojen s roztržkou a ukončením spolupráce Barnabáše a Pavla (15,35-41). Po ní Barnabáš jako zásadní zprostředkující osoba mezi oběma společenstvími končí na Kypru a Pavel se vydává na „sólou“

¹¹⁹ Za pozornost stojí i další slovesa odvozena od πέμπω: ἐκπέμπω (pouze v Sk; lidé posláni Duchem Svatým: 13,4; lidé lidmi: 17,10); προπέμπω (pouze lidé lidmi: 15,3; 20,38; 21,5); μεταπέμπομαι „poslat si pro někoho“ (pouze v Sk a pouze lidé lidmi: 10,5.22.29; 11,3; 20,1; 24,24.26; 25,3).

¹²⁰ Obě formulace si lze představit v jisté modifikaci bez těchto sloves při zachování věcného významu.

dráhu evangelizátora pohanů. Ani jeden z nich pak už podle Skutků není „vyslancem“ ani jedné z obou církví.

Adresáty sbírky jsou *πρεσβύτεροι* („starší“), což je termín vyskytující se ve Skutcích 18krát, vždy v množném čísle¹²¹. Pouze ve starozákonní citaci z proroka Joela v 2,17 je použitý v sémantické věkové opozici „mladíci (*νεανίσκοι*) – starší (*πρεσβύτεροι*)“. Ve všech dalších případech označuje skupinu mužů, která má jisté autoritativní postavení ve věřícím společenství buď (1) jeruzalémských Židů, anebo (2) křesťanských věřících především v Jeruzalémě, ale i na jiných místech. V obou případech jsou téměř vždy uvedeni s nějakou další vedoucí skupinou místního společenství.

U jeruzalémských Židů: Ve Sk 4 jsou starší spolu s představenými lidu (vv. 5.8), znalci zákona (v. 5) nebo velekněžími (v. 23) těmi vedoucími skupinami jeruzalémských Židů, které vyšetřují Petra a Jana ohledně uzdravení chromého (srov. Sk 3). V 6,12 jsou starší spolu s lidem a znalci zákona pobouření obviněním Štěpána ze strany helénských Židů spočívajícím v rouhavých slovech proti Mojžíšovi a Bohu. V 23,14 je velekněžím a starším adresována závazná přísaha více než čtyřiceti Židů týkající se Pavlovy likvidace. V 24,1 spolu veleknězem Ananiášem a rétozem-právníkem Tertullem starší vystupují jako žalobci Pavla u místodržitele Félixu. Podobně ve 25,15 spolu s velekněžími jsou – nyní místodržitelem Festem – označeni jako žalobci žádající Pavlovo odsouzení. Jeruzalémští židovští „starší“, jak lze vidět, jsou ve Skutcích vždy uvedeni s nějakou další vůdčí náboženskou skupinou nebo autoritou v soudním posuzování, rozhodování nebo obžalování ve věcech náboženského charakteru, které ve všech zmíněných případech souvisejí s konkrétními křesťanskými osobnostmi (Petr a Jan, Štěpán, Pavel).

U jeruzalémských křesťanů: Ve Sk 15 jsou starší uvedeni vždy spolu s apoštoly a vždy za nimi. Obě skupiny jsou zde společně představeny jako grémium, od kterého se očekává řešení sporné věci (*ζήτημα*), která přesahuje hranice jeruzalémského společenství (v. 2). Apoštolové a starší v předložené věci jednají: spolu s celou (jeruzalémskou) církví přijímají delegaci z Antiochie a vyslechnou si ji (v. 4); pak se scházejí, aby tuto věc posoudili (v. 6). Nakonec opět s celou (jeruzalémskou) církví v dané věci rozhodují a prostřednictvím vybraných mužů (v. 22) posílají bratřím do Antiochie, Sýrie a Kilikie list

¹²¹ Více k *πρεσβύτεροι* v NZ viz BORNKAMM, *πρέσβυς*; ROHDE, *πρεσβύτερος*; ŠTRBA, Novozákonní presbyteri; FITZMYER, *Acts*, 482-483.

s výslednými rozhodnutími (v. 23), která pak jsou předávána i v dalších městech (16,4). Ve Sk 15 tak starší spolu s apoštoly tvoří orgán, který rozhoduje o zásadní věci dalšího směřování křesťanské mise.

„Všechny starší“ (πάντες οἱ πρεσβύτεροι) jeruzalémské církve pak ve Skutcích potkáváme – ale už bez zmínky o apoštolech – ještě v 21,18 vedle Jakuba, v té době jejího hlavního představitele, ke kterému se dostavili. Zde se neřeší nějaká sporná věc, starší jsou adresáty Pavlovy podrobné zprávy o misijních úspěších jeho služby mezi pohany; zde vystupují jako zástupci celé jeruzalémské církve a opět vedle vůdčí místní autority.

V jiných křesťanských církvích: Na dalších dvou místech ve Skutcích se mluví o starších i v jiných místních křesťanských církvích, které už nejsou v blízkém dosahu pravomoci jeruzalémské církve¹²², čímž lze také vysvětlit tu skutečnost, že na obou místech už jsou uvedeni samostatně, bez apoštolů, jejichž působnost je ve Skutcích omezena na oblast Jeruzaléma, Judska a Samařska (Sk 1–12). Podle 14,23 Pavel a Barnabáš ustanovují v každé církvi starší. Zůstává pozoruhodnou skutečností, že pouze v této kapitole Skutků jsou oba označení jako „apoštolové“ (14,4.14), zřejmě ne náhodou.¹²³ Starší zde jsou představeni jako skupina, která má mít na starosti vedení a správu místního společenství. To lze konstatovat i o „starších církve“ v Efezu (20,17), které si Pavel povolává ke své rozlučkové řeči jako zástupce efezské církve, jako autoritu místního společenství, která má po jeho odchodu na starosti místní společenství (srov. 20,28-35).

Velmi pravděpodobně podle vzoru postavení a funkce židovských „starších“ v Jeruzalémě¹²⁴ má i jeruzalémské křesťanské společenství své „starší“, kteří plní obdobné funkce. Podle vzoru křesťanských jeruzalémských starších jsou pak ustanovováni starší i v nově zakládaných křesťanských společenstvích, kde mají na starosti vedení místního společenství, čímž však také

¹²² Jako tomu ještě je u Antiochie, kde je z Jeruzaléma vyslaná delegace.

¹²³ GEORGE, *Les ministères*, 380: „Peut-être la communauté d'Antioche donne-t-elle désormais à Barnabé et Saul le titre d'apôtres, au sens de missionnaires envoyés par l'église (...). Si Luc fait ici une exception à son usage, il est difficile de penser que ce soit par inattention: sans doute prend-il ici la langue de milieux missionnaires pour marquer le rôle des fondateurs d'églises, surtout à ce moment où les deux prédicateurs vont instituer des anciens (14,23).“

¹²⁴ Srov. BARRETT, *Acts*, 178; ELLIS, *Role*, 65; FITZMYER, *Acts*, 483; KEENER, *Acts*, 357-358.

plní „jednu z funkcí, kterou skupina Dvanácti vykonávala v počátcích jeruzalemské církve“¹²⁵.

V 11,30 jsou starší primárními adresáty pomoci z Antiochie (πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους), přičemž zde jsou poprvé v Sk zmíněni křesťanští „starší“.¹²⁶ Jedná se s největší pravděpodobností o členy správního uskupení uvnitř jeruzalemského společenství funkčně¹²⁷ odlišeného od „Dvanácti“¹²⁸ a „sedmi“ mužů. Do jejich kompetence podle Sk patřilo také přijímání (finančních) darů od jiných společenství (na rozdíl od „sedmi“) a spolurozhodování (spolu s apoštoly) o důležitých otázkách týkajících se v posledku všech církví. Jejich důležitost v tomto období vývoje křesťanství je zásadně spojená s jejich působením v mateřské, jeruzalemské církvi, jejíž jistá rozhodující autorita ve vztahu k jiným křesťanským společenstvím byla ještě uznávána a respektována. Autor Skutků neuvádí, jak a kdy uskupení „starších“ vzniklo¹²⁹. „Existence takového kolegia v čele komunity, která zůstává hluboce židovská, je z historického hlediska velmi pravděpodobná; dodáváme, že první Lukášovi čtenáři nepochybně nepocítili žádné překvapení, když se dozvěděli, že jeruzalémská komunita, stejně jako všechny jim známé křesťanské komunity, měla své starší.“¹³⁰

Nabízí se otázka, proč v 11,30 nejsou zmíněni také apoštolové jako adresáti pomoci z Antiochie. Lze uvažovat o různých důvodech: 1. apoštolové nebyli v Jeruzalémě přítomni¹³¹ snad z důvodu nějak souvisejícím s pronásledováním¹³²; 2. přijetí podpory nebylo už¹³³ takříkajíc v jejich kompetenci¹³⁴; v této souvislosti „starší“ možná nahradili buď je nebo „sedm

¹²⁵ GEORGE, *Les ministères*, 378.

¹²⁶ Viz také JOHNSON, *Acts*, 206; WITHERINGTON, *Acts*, 374; BARRETT, *Commentary*, 566.

¹²⁷ Personálně je to nejasné.

¹²⁸ GEORGE, *Les ministères*, 378: „Dans le récit de Luc, les fonctions des Anciens sont distinguées de celles des apôtres par le fait qu'ils n'exercent jamais le ministère de la parole.“

¹²⁹ Srov. WEISER, *Apostelgeschichte*, 161; MUSSNER, *Apostelgeschichte*, 72; HAENCHEN, *Apostelgeschichte*, 318.

¹³⁰ DUPONT, *I ministéri*, 146-147.

¹³¹ Srov. WIKENHAUSER, *Apostelgeschichte*, 136.

¹³² Srov. SCHNEIDER, *Apostelgeschichte*, 96-97.

¹³³ Ve Sk 4,35 je totiž ještě vidíme, jako příjemce finančních darů prerozdělovaných pak potřebným.

¹³⁴ Srov. TALBERT, *Again*, 39.

mužů“ (viz 6,3)¹³⁵, ve věci určitých sociálně-komunitních problémů už dříve zastupujících samotné apoštoly, a tak převzali jejich jeruzalémskou „agendu“¹³⁶; 3. jedná se o zpětnou projekci situace místní církve v době psaní Sk¹³⁷; 4. pohledu narativního zde jednoduše máme prosté anticipující uvedení „starších“ vzhledem k jejich přítomnosti v Sk 15¹³⁸.

Apoštolové (bez Petra, srov. 11,2) byli naposledy explicitně zmíněni v 11,1. V 11,22 je lze předpokládat jako podmět slovesa ἐξαπέστειλαν na základě analogie s podobnou formulací v 8,14. Nezmínění apoštolů v 11,30 nelze zcela přesvědčivě vysvětlit pouze tím, že by starší místo nich (příp. i místo „sedmi“) přijali dar od antiochijských křesťanů a přerozdělovali ho. Nešlo totiž jen o vnitrokomunitní záležitost, ale o první projev solidarity od křesťanské obce mimo dosahu jeruzalémské církve směrem k ní doposud v Sk zastupované sborem apoštolů, a ne kolegiem starších. I kdyby bylo v Jeruzalémě jen několik apoštolů, lze se oprávněně domnívat, že by byli zmíněni spolu s nimi¹³⁹. Ve Skutcích jsou kromě 11,30 vždy uvedeni spolu s nějakou další autoritou. Na druhou stranu, pokud bychom připustili jejich nepřítomnost v Jeruzalémě, tak by to nebylo v souladu se začátkem 12. kapitoly, kde ve městě jsou přítomní přinejmenším apoštolové Jakub (Zebedeův) a Petr jako oběti Herodova násilného jednání. Situace je pro nás nejasná, proto na konci těchto úvah nezbyvá než konstatovat, že na narativně-logické rovině nelze v kontextu celého spisu formulovat jasný důvod neuvedení apoštolů vedle starších v 11,30 jako adresátů pomoci z Antiochie.

Členové antiochijské církve, učedníci, kteří s největší pravděpodobností jsou logickým podmětem sloves ἐποίησαν, poslali (ἀποστείλαντες) svou podporu jeruzalémským starším prostřednictvím Barnabáše a Saula. Spojení διὰ χειρὸς zde nemá být chápáno doslovně, ale jako fráze označující prostřednickou¹⁴⁰

¹³⁵ Srov. DUPONT, *I ministeri*, 146; BRUCE, *Acts*, 277; MARSHALL, *Acts*, 204; DUNN, *Acts*, 158.

¹³⁶ Srov. ROLOFF, *Apostelgeschichte*, 184.

¹³⁷ Srov. MARGUERAT, *Acti*, 474; ZMIJEWSKI, *Apostelgeschichte*, 452.

¹³⁸ DUPONT, *I ministeri*, 147: „(...) Luca guarda in avanti: egli vuole semplicemente preparare il lettore al ruolo che questi presbiteri svolgeranno nel «concilio». La loro introduzione in 11,30 costituisce un semplice preambolo in vista del seguito del racconto.“ Srov. ROSSÉ, *Acti*, 457.

¹³⁹ Viz výše.

¹⁴⁰ Fráze διὰ χειρὸς jako hebraismus (תְּיָדָא) opisným způsobem nahrazuje předložku διὰ (s gen.). Srov. BLASS – DEBRUNNER – REHKOPF, *Grammatik* §217⁶.

funkci osob s ní spojenou, tedy „prostřednictvím Barnabáše a Saula“¹⁴¹. Volba těchto dvou mužů antiochijským společenstvím pro dané poslání je v kontextu Skutků pochopitelná jak na základě jejich předchozího společného učitelského působení v Antiochii (11,26), tak i s ohledem na jejich následující úspěšnou misi (srov. 13,4–14,28), ve které působili z pověření antiochijské církve (srov. 14,26)¹⁴².

Především Barnabáše lze na základě jeho přechodného profilu ve Skutcích považovat za postavu nepochybně mimořádně vhodnou a kompetentní pro aktivní udržování vztahů mezi komunitami věřících v Jeruzalémě a Antiochii a jejich vzájemnou komunikaci. Podle první zmínky ve Skutcích (4,36) Barnabáš, takto nazvaný apoštol, jinak vlastním jménem Josef, Žid z rodu Léviho, narozen na Kypru, žil v Jeruzalémě a podle všeho velmi brzy uvěřil v Ježíše jako Mesiáše a Pána. Při svém uvedení na scénu je představen jako majitel pole, které prodal a získanou peněžní sumu přinesl apoštolům (4,37)¹⁴³. V jeruzalémské církvi nabyl docela významného postavení, jak také dokládají další informace o něm ve Skutcích. On uvedl Saula k apoštolům (9,27), když „se ho všichni báli“ (9,26), což později dalo vzniknout na jistou dobu zcela jedinečnému „pracovnímu“ vztahu mezi nimi dvěma. Po prvotních misijních úspěších v Antiochii byl to právě Barnabáš, kdo tam byl vyslán církví v Jeruzalémě na „vizitaci“. Následně tam přivedl z Tarsu Saula¹⁴⁴ a společně v místním společenství působili především jako učitelé (srov. 11,22-26). Od této chvíle až do ukončení jejich spolupráce lze ve Skutcích potkat Barnabáše pouze se Saulem jako vyslance antiochijské církve¹⁴⁵: při úspěšně doručené pomoci jeruzalémské církvi (11,30; 12,25), při misijním působení na Kypru a v jižní části

¹⁴¹ Srov. HAENCHEN, *Apostelgeschichte*, 318 pozn. 4; BDAG, 964; HAUBECK – SIEBENTHAL, *Schlüssel*, 678.

¹⁴² Srov. BARRETT, *Commentary*, 566 a TANNEHILL, *Unity*, 149.

¹⁴³ Takto může být svým jednáním vzorem pro antiochijské křesťany; nelze proto vyloučit, že on sám mohl být iniciátorem sbírky, příp. i jejím organizátorem – nakonec pověřený i jejím doručením.

¹⁴⁴ WITHERINGTON, *Acts*, 369-370: “(...) Barnabas had recognized Paul’s ability when he observed him preaching in Damascus and was prepared to introduce him to the Antioch church, just as in a sense he had done earlier before the Jerusalem church. In this we see his bridge-building capacities, perhaps another reason the Jerusalem church wisely sent him to Antioch to deal with things.”

¹⁴⁵ Srov. TALBERT, *Reading*, 106.

římské provincie Galácie (13,4–14,28), při jeruzalémském sněmu (15,1-35). Po rozchodu se Saulem kvůli Janovi Markovi se Barnabáš vrací na rodný Kypr (srov. 15,36-40) a Skutky se o něm už dále nezmiňují. Ze Saula se stává hlavní postava následující části Skutků.¹⁴⁶

Barnabáš uvedl Saula do Jeruzaléma a přivedl ho do Antiochie. Zdá se být proto pravděpodobné, že Barnabáš je tou vůdčí osobností, a ne Saul, ve všech jejich aktivitách, které vycházejí z pověření antiochijské církve, což je doručení pomoci do Jeruzaléma a jejich první (a zároveň i poslední) společná misijní cesta. Při prvním úkolu je Barnabáš uváděn na prvním místě (11,30; 12,25), při druhém také, ale jen na jeho začátku (13,2.7)¹⁴⁷. Společná misijní cesta začíná (evidentně ne náhodně) na Kypru, Barnabášově rodišti. V Lystře po uzdravení chromého od narození je Barnabáš místními zástupy nazván Diem a Pavel Hermem (14,12). Ačkoli na tzv. první misijní cestě mluví pouze Pavel¹⁴⁸, podle uvedeného božského označení se zdá, že Barnabáš byl považován za „šéfa“, ačkoli to není výslovně zdůvodněno, jako u Pavla (ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου). Barnabáš je v seznamu antiochijských proroků a učitelů uvedený na prvním místě (13,1)¹⁴⁹, Pavel až na posledním.

Barnabáš je podle Skutků prorok (srov. 13,1),¹⁵⁰ „dobrý muž, naplněný Duchem Svatým a vírou“ (11,24a)¹⁵¹, je učitel (13,1), je „apoštol“ (14,4.14) – tedy zcela nesporně výrazná a výjimečná postava počátečního období církve. Barnabáš je ve Skutcích představen především jako osoba vykonávající hlavní zprostředkovatelskou funkci mezi jeruzalémským a antiochijským společenstvím¹⁵² a mající zcela zásadní roli v počáteční fázi Pavlova křesťanského působení.

¹⁴⁶ K Pavlově misijní činnosti podrobně viz RYŠKOVÁ, *Pavel*, 176-308.

¹⁴⁷ Situace se pak v tomto ohledu mění v 13,43, kde je Pavel uveden jako první, což trvá až do ukončení jejich spolupráce (13,46.50; 14,20; 15,2[2×].22.35), s výjimkou v 14,14; 15,12.25. Nakonec je tak jejich vztah vyvážen tím, že každý je uveden na prvním místě osmkrát. Srov. JOHNSON, *Acts*, 206.

¹⁴⁸ Jedinou výjimkou je 13,46, kde oba mluví společně.

¹⁴⁹ Srov. 6,5 podobné postavení Štěpána mezi „sedmi“.

¹⁵⁰ Takto je označen až v Antiochii, za svého působení v Jeruzalémě však nikdy. Viz GEORGE, *Les ministères*, 377.

¹⁵¹ WITHERINGTON, *Acts*, 370: “He is the only man in Acts called good, and he is said to be, like Stephen, full of the Holy Spirit and of faith (cf. Acts 6:5).”

¹⁵² Viz také TANNEHILL, *Unity*, 148; ZMIJEWSKI, *Apostelgeschichte*, 450; HORN, *Kollektenthematik*, 142; JOHNSON, *Acts*, 207-208.

Závěr

Poslední verše 11. kapitoly Skutků apoštolů obsahují informace, které dokládají jejich kompaktní propojení s dalšími částmi tohoto novozákonního spisu a jejich organické zasazení do něho. (1) Jsou svědectvím o zásadní jednotě¹⁵³ a o udržování živých vzájemných kontaktů obou společenství v počátečním období existence církve v Antiochii¹⁵⁴. (2) Jejich specifickým aspektem je vzájemná starostlivost: organizačního a duchovního charakteru ze strany jeruzalémské obce (11,22.27-28) a spontánně-materiálního rázu ze strany antiochijských věřících (11,29-30). (3) Vztah obou obcí je v této fázi raného křesťanství zásadně spojen s osobou Barnabáše (11,22-26.30; 12,25)¹⁵⁵. (4) Barnabáš je podle Skutků také rozhodující postavou pro uvedení Pavla do Antiochie (11,25-26), stejně jako předtím v souvislosti s jeruzalémskou církví (9,27). (5) Oba společně jsou podle líčení Skutků jednoznačně nejvíce exponovanými osobnostmi antiochijské církve, ve které nejdříve jeden celý rok učitelsky působili (11,26). Poté ji reprezentují jak ve vztahu k Jeruzalému (11,30; 12,25; 14,26), tak i v její – Duchem Svatým iniciované (13,2.4) – misijní činnosti směřované na západ (13,4–14,26)¹⁵⁶, ve které se jasně prokáže Pavlův nesporný jedinečný misijní potenciál dále potvrzený vyprávěním ve druhé polovině Skutků.

Nejdůležitějším obsahovým sdělením Sk 11,27-30 však zůstává reakce církve v Antiochii na Agabovu prorockou předpověď rozsáhlého hladomoru. Lze ji charakterizovat jako osobně zainteresovanou službu antiochijských křesťanů ve prospěch nuzného společenství v Judsku, jejímž účelem je formou peněžní sbírky poskytnout pomoc tamějším věřícím v období velkého hladu. Tato pomoc

¹⁵³ ROSSÉ, *Atti*, 451: „Dopo la breve cronaca sulla chiesa di Antiochia (At 11,19-26), Luca aggiunge un brano dello stesso genere destinato a rafforzare nel lettore l'impressione di una grande unità tra la comunità siriana e quella gerosolimitana.“

¹⁵⁴ Podrobně k různým typům propojení mezi Antiochií a Jeruzalémem jako diasporou a metropolí viz přehledně BUTTICAZ, *L'identità*, 237-239.

¹⁵⁵ DUNN, *Acts*, 157: “The function of this final paragraph is to complete the circle drawn by Barnabas' mission from Jerusalem to Antioch, thence to Tarsus, and the back again to Antioch. In this way the expansion at Antioch remains linked firmly into the mother church at Jerusalem.”

¹⁵⁶ ALLEN, *Acts*, 104: “Antioch becomes an important theological symbol in Acts as a center for gentile expansion, and as a base for Paul's missionary journeys.” Podobně WIKENHAUSER, *Apostelgeschichte*, 133.

je podle Skutků prvním projevem konkrétní mezikomunitní křesťanské solidární pomoci překračující širší regionální hranice, která sama je také dokladem širší solidarity a soudržnosti víry křesťanského společenství ve třetím největším městě Římské říše a prvního centra misie k pohanům s mateřskou církví v Jeruzalémě.

Seznam použité literatury

- ALLEN, Ronald J.: *Acts of the Apostles*, Minneapolis: Fortress Press, 2013.
- BALZ, Horst: οἰκουμένη. In: *EWNT* II (21992) 1229-1233.
- BARRETT, C. K.: *A Critical and Exegetical Commentary on the Acts of the Apostles*. Volume I, Edinburgh: T&T Clark, 1994.
- BARRETT, C. K.: *The Acts of the Apostles. A Shorter Commentary*, London – New York: T&T Clark, 2002.
- BEYER, Hermann Wolfgang: διακονέω, διακονία, διάκονος. In: *ThWNT* II (1935) 81-93.
- BLASS, Friedrich – DEBRUNNER, Albert – REHKOPF, Friedrich: *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, 17. Aufl., Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1990.
- BOCK, Darrell L.: *Acts*, Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2007.
- BORNKAMM, Günther: πρέσβυς, πρεσβύτερος, συμπρεσβύτερος, πρεσβυτέριον. In: *ThWNT* VI (1959) 651-680.
- BRUCE, Frederick Fyvie: *The Acts of the Apostles: the Greek Text with Introduction and Commentary. Third revised and enlarged edition*, Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1990.
- BRUCE, Frederick Fyvie: *The Book of the Acts. Revised Edition*, Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1988.
- BUTTICAZ, Simon: *L'identité de l'Eglise dans les Actes des apôtres. De la restauration d'Israël à la conquête universelle*, Berlin – New York: De Gruyter, 2011,
- CONZELMANN, Hans: *Acts of the Apostles*, Philadelphia: Fortress Press, 1987.
- CULY, Martin M. – PARSONS, Mikeal C.: *Acts: A Handbook on the Greek Text*, Waco, Texas: Baylor University Press, 2003.
- DANKER, Frederick William (ed.): *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature. Fourth Edition*, Chicago – London: The University of Chicago Press, 2021. (= BDAG)
- DANKER, Frederick William: *The Concise Greek-English Lexicon of the New Testament*, Chicago and London: The University of Chicago Press, 2009.
- DUNN, James D. G.: *The Acts of the Apostles*, Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans, 2016.
- DUPONT, Jacques: I ministeri della chiesa nascente. In: Jacques Dupont: *Nuovi studi sugli Atti degli Apostoli*, Milano: Edizioni Paoline, 1985, 123-170.
- DUPONT, Jacques: La mission de Paul 'à Jérusalem' (Actes 12,25). In: Jacques Dupont: *Études sur les Actes des Apôtres*, Paris: Les Éditions du Cerf, 1967, 217-241.

- ELLIS, E. Earle: The Role of the Christian Prophet in Acts. In: W. Ward Gasque – Ralph P. Martin (eds.): *Apostolic History and the Gospel. Biblical and Historical Essays Presented to F.F. Bruce*, Exeter: The Paternoster Press, 1970, 55-67.
- FITZMYER, Joseph A.: *The Acts of the Apostles: A New Translation with Introduction and Commentary*, New Haven – London: Yale University Press, 2010.
- FLENDER, Otto: Earth, Land, World: οἰκουμένη. In: *NIDNTT I* (1975) 518-519.
- FRIEDRICH, Gerhard: προφήτης, προφήτις, προφητεύω, προφητεία, προφητικός, ψευδοπροφήτης. In: *ThWNT VI* (1959) 781-863.
- GEORGE, Augustin: Les ministères. In: Augustin George: *Études sur l'œuvre de Luc*, Paris: Gabalda et Cie, 1978, 369-394.
- HAACKER, Klaus: *Die Apostelgeschichte*, Stuttgart: W. Kohlhammer, 2019.
- HAENCHEN, Ernst: *Die Apostelgeschichte*. 13. durchgesehene und erweiterte Auflage, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1961.
- HAUBECK, Wilfrid – VON SIEBENTHAL, Heinrich: *Neuer sprachlicher Schlüssel zum griechischen Neuen Testament. Matthäus – Offenbarung*, 4. Auflage der Gesamtausgabe, Gießen: Brunnen Verlag, 2020.
- HENGEL, Martin – SCHWEMER, Anna Maria: *Paul between Damascus and Antioch: The Unknown Years*, Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press, 1997.
- HESS, Klaus: Serve, Deacon, Worship: διακονέω. In: *NIDNTT III* (1981) 544-549.
- HORN, Friedrich Wilhelm: Die Kollektenthematik in der Apostelgeschichte. In: Cilliers Breytenbach – Jens Schröter (eds.): *Die Apostelgeschichte und die hellenistische Geschichtsschreibung*, Leiden – Boston: Brill, 2004, 135-156.
- JERVELL, Jacob: *Die Apostelgeschichte*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1998.
- JOHNSON, Luke Timothy: *The Acts of the Apostles*, Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press, 1992.
- KEENER, Craig S.: *Acts*, Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2020.
- KEENER, Craig S.: *Acts: An Exegetical Commentary*. Volume 2: 3:1–14:28, Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2013.
- KÜRZINGER, Josef: *Die Apostelgeschichte*. 1. Teil, Düsseldorf: Patmos, 1966.
- LOUW, Johannes P. – NIDA, Eugene A.: *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains*. Vol. 1: Introduction and Domains, New York: United Bible Societies, 1989.
- MARGUERAT, Daniel: *Gli Atti degli Apostoli*. 1 (1–12), Bologna: EDB, 2011.
- MARKSCHIES, Christoph: *Mezi dvěma světy. Dějiny antického křesťanství*, Praha: Vyšehrad, 2005.
- MARSHALL, I. Howard: *The Acts of the Apostles. An Introduction and Commentary*, Leicester, England: Inter-Varsity Press, Grand Rapids; Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1980.
- MICHEL, Otto: ἡ οἰκουμένη. In: *ThWNT V* (1954) 159-161.
- MURAOKA, Takamitsu: *A Greek-English Lexicon of the Septuagint*, Louvain – Paris – Walpole, MA: Peeters, 2009.

- MURAOKA, Takamitsu: *A Syntax of Septuagint Greek*, Leuven – Paris – Bristol, Connecticut: Peeters, 2016.
- MUSSNER, Franz: *Apostelgeschichte*, Würzburg: Echter, 1984.
- NEPPER-CHRISTENSEN, Poul: μαθητής, μαθητεύω. In: *EWNT* II (²1992) 915-921.
- NESTLE, Erwin – ALAND, Kurt (eds.): *Novum Testamentum Graece. Begründet von Eberhard und Erwin Nestle. Herausgegeben von Barbara und Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, ²2012.
- PANCZOVÁ, Helena: *Grécko-slovenský slovník od Homéra po kresťanských autorov*, Bratislava: Lingea, 2012.
- PATSCH, Hermann: Die Prophetie des Agabus, *ThZ* 28/3 (1972) 228-232.
- PAVELČÍK, Július: Kniha Skutkov 12,25 – Kontextový výklad, *StBiSl* 14/2 (2022) 211-230.
- PEISKER, Carl Heinz – BROWN, Colin: Prophet: προφήτης. In: *NIDNTT* III (1981) 74-92.
- PERVO, Richard I.: *Acts. A Commentary*, Minneapolis: Fortress Press, 2009.
- PESCH, Rudolf: *Die Apostelgeschichte*. 1. Teilband. Apg 1–12, Zürich – Einsiedeln – Köln: Benzinger / Neukirchen-Vluyn: Neukirchener, 1986.
- RENGSTORF, Karl Heinrich: μαθητής. In: *ThWNT* IV (1942) 417-464.
- RENGSTORF, Karl Heinrich: σημαίνω. In: *ThWNT* VII (1964) 261-265.
- RIUS-CAMPS, Josep: *De Jerusalén a Antioquía. Genesis de la Iglesia cristiana. Comentario lingüístico y exegetico a Hch 1–12*, Cordoba: Ediciones El Almendro, 1989.
- ROHDE, Joachim: πρεσβύτερος. In: *EWNT* III (²1992) 356-359.
- ROLOFF, Jürgen: *Die Apostelgeschichte*, Göttingen – Zürich: Vandenhoeck und Ruprecht, ²1988.
- ROSSÉ, Gérard: *Atti degli Apostoli: commento esegetico e teologico*, Roma: Città Nuova, 1998.
- RYŠKOVÁ, Mireia: *Doba Ježiše Nazaretského: historicko-teologický úvod do Nového zákona*, Praha: Karolinum, 2008.
- RYŠKOVÁ, Mireia: *Pavel z Tarsu a jeho svět*. S exkursy Sylvie Seifertové, Praha: Karolinum, 2014.
- SCHNEIDER, Gerhard: *Die Apostelgeschichte*. II. Teil. Kommentar zu Kap. 9,1 – 28,31, Freiburg – Basel – Wien: Herder, 1982.
- SCHNEIDER, Gerhard: Χριστιανός. In: *EWNT* III (²1992) 1145-1147.
- SCHNIDER, Franz: προφήτης. In: *EWNT* III (²1992) 442-448.
- SIEBENTHAL, Heinrich von: *Griechische Grammatik zum Neuen Testament. Neubearbeitung und Erweiterung der Grammatik Hoffmann / von Siebenthal*, Gießen: Brunnen / Basel: Immanuel, 2011.
- SPICQ, Ceslas: *Lexique théologique du Nouveau Testament*, Fribourg: Editions Universitaires / Paris: Les Éditions du Cerf, 1991.
- STRECKER, Georg: Die sogenannte zweite Jerusalemreise des Paulus (Act 11,27-30), *ZNW* 53 (1962) 67-77.

- ŠTRBA, Blažej: Novozákonní presbyteri: Skúmaním pojmu „presbyter“ ku koreňom kňazskej identity. In: Jozef Repko – Blažej Štrba a kolektív: *Kňaz včera a dnes: Biblicko-teologické prednášky*, Badín: Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 37-48.
- TALBERT, Charles H.: Again: Paul's Visits to Jerusalem, *NT 9/1* (1967) 26-40.
- TALBERT, Charles H.: *Reading Acts. A Literary and Theological Commentary on the Acts of the Apostles*, Revised Edition, Macon, Georgia: Smyth & Helwys, 2005.
- TANNEHILL, Robert C.: *The Narrative Unity of Luke-Acts. A Literary Interpretation*. Volume 2: The Acts of the Apostles, Minneapolis, Minnesota: Fortress Press, 1990.
- WALLACE, Daniel B.: *Greek Grammar Beyond the Basics*, Grand Rapids, MI: Zondervan, 1996.
- WEISER, Alfons: *Die Apostelgeschichte*, Leipzig: St. Benno-Verlag, 1989.
- WEISER, Alfons: *διακονέω, διακονία, διάκονος*. In: *EWNT I* (²1992) 726-732.
- WIKENHAUSER, Alfred: *Die Apostelgeschichte*, Regensburg: Pustet (Friedrich), ⁴1961.
- WITHERINGTON III, Ben: *The Acts of the Apostles: A Socio-Rhetorical Commentary*, Grand Rapids, MI – Cambridge, U. K.: William B. Eerdmans, 1998.
- ZAHN, Theodor: *Die Apostelgeschichte des Lucas*. Erste Hälfte: Kap. 1–12, Leipzig – Erlangen: A. Deichertsche Verlagsbuchhandlung Dr. Werner Scholl, ³1922.
- ZERWICK, Max – GROSVENOR, Mary: *A Grammatical Analysis of the Greek New Testament*. Unabridged, 5th, revised edition, Roma: Pontificio Instituto Biblico, 1996.
- ZMIJEWSKI, Josef: *Die Apostelgeschichte*, Regensburg: Friedrich Pustet, 1994.

Shrnutí

Synchronní interpretace Sk 11,27-30, která je obsahem tohoto článku, sleduje různé vztahy vnitřních segmentů vykládané perikopy uvnitř širšího kontextu Skutků apoštolů a ukazuje na její organické postavení v tomto novozákonním spisu. Vyprávění o materiální pomoci antiochijských křesťanů, která byla iniciovaná prorockou předpovědí a adresovaná jeruzalémské církvi, je vzácným svědectvím o prvním konkrétním projevu mezikomunitní solidarity víry mezi věřícími společenstvími dvou největších center nejranějších dějin církve.

Klíčová slova: Skutky apoštolů, služba, Antiochie, Jeruzalém, Barnabáš.

Summary

The synchronic interpretation of Acts 11:27-30, which is the content of this article, examines various relationships between the internal segments of the pericope within the broader context of the Acts of the Apostles, demonstrating its organic position within this New Testament writing. The narration of the material aid from the Antiochian Christians, initiated by a prophetic prediction and addressed to the Jerusalem church, is a precious testimony to the first concrete manifestation of inter-community solidarity of faith between the believing communities of the two largest centres in the earliest history of the Church.

Key words: Acts of the Apostles, service, Antioch, Jerusalem, Barnabas.

Július Pavelčík, Th. D.
Jihočeská univerzita
Teologická fakulta
Katedra teologických věd
Kněžská 8
370 01 ČESKÉ BUDĚJOVICE, Česká republika
juliuspavelcik@seznam.cz
 0000-0002-8402-8937

Obsah

Štúdie

Jean Roméo NTSAMA Pátranie po aklamačnom sviatku. Predbežné úvahy	163-191
Filip ČAPEK Bétel v Knize Ámos	192-213
Július PAVELČÍK Skutky 11,27-30. Synchronní výklad	214-246
Jozef JANČOVIČ – Blažej ŠTRBA – Jozef TIŇO Biblistovi, učiteľovi a priateľovi ľudí i hôr: K šesťdesiatinám Petra Dubovského, SJ	247-248
Filip ČAPEK Príbeh schrány: Mistrovské dílo o skryté transformaci kultu v Izraeli a Judsku	249-259
Blažej ŠTRBA Varovanie pred vymiznutím alebo odstrašujúce vysvetlenie z dejín: Špecifická deuteronomistickej výstrahy pred modloslužbou a jej dôsledkami	260-285
Martina KORYTIAKOVÁ Betelčan Hiel a jeho dvaja synovia v 1Kr 16,34. Spojitosť medzi antroponymami a toponymami v rámci konceptu deuteronomistickej geografie v 1–2 Kráľov	286-306
Miroslav VARŠO Vôňa Libanonu v Knihe Ozeáš a vôňa milej v Piesni piesní	307-325
Juraj FENÍK Dole strmým brehom. Vertikálnosť v Mk 5,1-20	326-337
Róbert HORKA – Pavol FARKAŠ Tajomstvo vody a vína z Kány Galilejskej. Analýza Seduliovo podania Kristovho zázraku v Carmen Paschale III, 1-11	338-351
Abstrakty a recenzie	352-369
Správy a oznamy	370-379

Contents

Treaties

Jean Roméo NTSAMA

In Search of the Feast of the Acclamations:
Preliminary Reflections 163-191

Filip ČAPEK

Bethel in the Book of Amos 192-213

Július PAVELČÍK

Acts 11:27-30: A Synchronic Interpretation 214-246

Jozef JANČOVIČ – Blažej ŠTRBA – Jozef TIŇO

To a Biblical Scholar, Teacher, and Friend of People and Mountains:
Celebrating the Sixtieth Birthday of Peter Dubovský SJ 247-248

Filip ČAPEK

The Ark Narrative: A Masterpiece of Hidden Transformations
of the Cult in Israel and Judah 249-259

Blažej ŠTRBA

A Warning against Obliteration or a Cautionary Lesson from History:
Distinctive Features of the Deuteronomistic Warning against
Idolatry and Its Consequences 260-285

Martina KORYTIAKOVÁ

The Bethelite Hiel and His Two Sons in 1 Kgs 16:34: The Connection
between Anthroponyms and Toponyms Considering
the Concept of Deuteronomistic Geography in 1–2 Kings 286-306

Miroslav VARŠO

The Fragrance of Lebanon in the Book of Hosea and
the Fragrance of the Beloved Woman in the Song of Songs 307-325

Juraj FENÍK

Down the Steep Bank: Verticality in Mark 5:1-20 326-337

Róbert HORKA – Pavol FARKAŠ

The Mystery of Water and Wine at Cana of Galilee:
An Exegetical Reading of Sedulius' Carmen Paschale III, 1–11 338-351

Abstracts and Reviews 352-369

Communications and References 370-379